KALLE RISSANEN

JUUSTO-PAROONI

K. A. Auvanto

JUUSTOPAROONI

KIRJOITTANUT

KALLE RISSANEN

AMERIKAN SUOM. SOS. KUSTANNUSLIIKKEIDEN LIITON
KUSTANTAMA

Printed in U. S. A.

Tyomies Society Print, Superior, Wis., 1927

Juustoparooni

Sheriffi saa vieraan; tehtailija Williams kiusaa klubin jäsenistöä; illalla tavataan Henderson hyvässä pätkässä ja toimitetaan hänen suhteensa kuulustelu.

Sheriffi Murphyn katse imi maankiertäjää kuin hapanta kurkkua.

— Retkale, sanoi hän sitten.

— Niin, herra, vastasi maankiertäjä nöyrästi.

— Miksi tulit tänne?

— Tarvitsen yösijan ja ruokaa.

— Ja sinä luulet että kauntit ja kaupungit pitävät rahastoja sitä varten, että retkaleet saisivat vapaita aterioita?

— Ei herra.

— Sinä olet tikussa.

— Mitä?

— Olet hönössä. Latkinut viimeisenkin senttisi. Kauntin pitäisi sitten elätellä, kun tinat loppuvat. Hä?

Sheriffi imi sikaariaan ja nosti kätensä ylös ikäänkuin rukoillen, että tuo retkale korjattaisiin pois.

— Teen sinulle kysymyksen, joka kai saanee sinut pyörtymään. Missä olit viimeksi työssä?

— Elonkorjuussa Dakotassa.

— Viinankorjuussa — sitä kai tarkotit.

— Elonkorjuussa, herra.

— Entäs rahat?

— Menneet, herra.

— Tietysti. Menneet... kurkusta alas. Tarvitseisit köniisi.

Sheriffi mitteli virkahuoneen permantoa.

— En voi antaa mitään. Mene toiseen kauntiin. Ei ole ruokaa ja vuodetta jokaiselle kulkijalle.

— Haluan tulla vangituksi, herra.

— Mistä syystä?

— Maankiertämisestä. Irtolaisuudesta. Mistä vain.

— Oletko varastanut?

— En.

— Jos minä otan yhden maankiertäjän, niin huomenna jonottaa koko lauma niitä vankilan edustalla tyrkyttämässä itseään. Kaunti elättämään, hei! Milläs helvetillä kauntin luulet jaksavan? Millä se elättää oikeuslaitoksensa, jos jakaa rahansa maankiertäjille?

Tämä syvä yhteiskunnallinen kysymys teki hänelle itselleen hyvää. Olisi väärin, että maankiertäjä lihoisi ja oikeuslaitos laihtuisi.

— Mikäs sun nimesi on?

— John Stevens.

— Ja montako muuta nimeä sulla on? Annappas kun katson.

Hän tarkasti karanneiden vankien kuulutukset ja tutki kuulutuksissa olevia kuvia ja peukalonjälkiä.

— Ei sinusta saa selvää, kun naamasi on täynnä karvoja. Mikä olet ammatiltasi? Maantierosvo? Taskuvaras?

— Apulaisprofessori.

Sheriffi tuijotti ja räjähti sitten kaikuvaan nauruun.

— Helvetti! Kas kun et sanonut olevasi Yhdysvaltain presidentti! Kuinka keksitkin! Helppoahan se olisi si-

nulle. Missäs herra apulaisprofessori on viimeksi opettanut?

— Illinoisin valtion yliopistossa Chicagossa.

— Hä? Lopeta jo. Ja laputa tiehesi.

— Toimin apulaisprofessorina lainopillisessa tiedekunnassa, herra.

— Uskottavaa!

— Minut potkittiin pois.

— Ei minulla ole aikaa kuunnella enää. Loiki muualle!

— Haluan tulla vangituksi.

— Valehtelemisestako?

— Irtolaisuudesta. Maankiertämisestä, kuinka vaan.

— Et ole varastanut mitään näillä main?

— En.

— Ei meillä maankiertämisestä vangita... tässä kauntissa. Tässä kauntissa vangitaan vain oikeita varkaita ja murhaajia. Eivätkä ne tänne itse tuppaa. Hakea niitä saa. Tee jotain sellaista oikeata sorttia, niin kiinni pysyt — tässä kauntissa.

— Pitääkö minun sitten murhata joku?

— Se on sinun asiasi. Emme elätä maankiertäjiä. Niin sanoo kauntin hallinto. Sheriffi ei saa esittää ruokkimiskustannuksia muussa kuin siinä tapauksessa, että mies on laillisesti vangittu. Ymmärräthän lakia, professori. Jos minä nyt otan sinut tänne ja kannan eteesi paisteja, niin saan itse maksaa. Meidän kauntimme ei elätä muita kuin rikoksellisia. Se on ruulinki. Ja nyt voit puikkia tiehesi.

Sheriffi pullistihe, oikoi jäseniään. Maankiertäjä, parroittunut, tomuinen, repaleinen ja nälistynyt mies, teki poislähtöä.

— Jos vain vaikkapa tämän yön? kysyi hän.

— Ei yhtään yötä, ellei sinua ole vangittu rikoksesta.

Jos olisit rikollinen, niin yösijan saisit ja ruokaa.

— Mutta edes ilman ruokaa. Nukun sellissä ilman ruokaa. Yhden yön. Aamulla kävelen pois. En halua nukkua paljaan maan kamaralla.

Sheriffi mietti.

— Et halua ruokaa?

— En, herra.

— Nuku sitten.

Ja hän nousi, aukasi vankilan oven, joka oli hänen työhuoneeseensa ja pukkasi miehen sisälle.

— Ota mikä koppi tahansa, kiljasi hän miehelle. Hyi pentele kun sinä haiset. Missäs nukuit viime yön?

— Taivasalla.

— Älä valehtele.

— Herra, nukuin taivasalla, vakuutti mies.

Mies painui selliin, veti viltin korvilleen ja nukkui heti.

Hetken perästä kauntin nälkäiset luteet ryhtyivät tutkimaan hänen pintaansa.

— — —

Sheriffi meni ulos.

Hän sivuutti työläiset, jotka saapuivat hammastikkutehtaalta. Kadun äärimäisessä päässä tuli vastaan kanuttimon ja juustotehtaan työläisiä. Pikkukaupunki oli pian kuljettu äärimmäiseen "sivistyneeseen kaupunginosaan", jossa olevat talot erosivat toisistaan omistajansa yksityismaun mukaan.

Pian saapui sheriffi sinne, minne pitikin, kaupungin liikemiesklubin talolle. Se oli muhkein talo verrattuna ympäristön taloihin.

Hän törmäsi sisälle. Illallinen oli syöty ja happamen näköisenä hän tilasi voileivän ja painui nurkkaan luke-

maan sanomalehteä. Hän nosti jalkansa vastapäätä olevalle tuolille ja nautti mukavuudesta.

Sisähuoneesta tuli juusto-, kannutus- ja hammastikkutehtailija Williams. Hän oli jo saanut annoksensa ja kieli kävi kuin papupata. Hänen tuhruiset silmänsä loistivat, suuri arpi otsalla punotti. Hän opetti koiraansa kävelemään pitkin maton reunaa.

— Irlantilainen, sanoi hän sheriffille, nostappas koipesi pois, että Beauty pääsee eteenpäin. Koipesi pois, hirtehinen! ärjäsi hän, kun sheriffi ei hoksannut heti totella.

Molemmat, Beauty ja sheriffi, loivat tehtailijaan nöyrän katseen.

— Pääsi, huokasi tehtailija, kun koira oli mennyt maton juovan päähän. Jos olisit ottanut heti koipesi pois, niin se olisi mennyt pysähtymättä. Mutta on niin vaikea opettaa koiria.

Kurikas ilme tehtailijan naamassa osotti, että hän oli siinä lastissa, jossa hän tavallisesti muuttui henkeväksi ja häpeämättömäksi.

— Hyppinyt roistojen perässä tänään? kysyi tehtailija.

Sheriffi ei vastannut.

— Kuuleppas, ärhenteli humalainen tehtailija, aamiaiseksi saat syödä erään agitaattorin, joka kuulemma on mennyt juustotehtaaseeni ja yrittänyt perustella siellä sovietteja.

— Union kai, oikasi sheriffi.

— Sovietti, ärjäsi tehtailija. Aamulla vangitset sen. Irtolaisuudesta, maankiertämisestä, mistä tahansa. Toinen samallainen on minun soppatehtaassani, ymmärrätkö, kannuttimolla. Ellei sieltä ymmärrä hävitä, niin lyö sen pää tomaatiksi.

— ... viattomia ihmisiä, kuiskasi sheriffi.

— Viattomia ihmisiä! Kuka sulle sellaisia ajatuksia on antanut? Jos minä sanon, että ne ovat viattomia, niin se on eri asia, mutta ne ovat nyt viallisia tai sitten sinä olet viallinen. Aamulla nappaat ne kiinni ja jätät viinatehtailijat rauhaan. Millä hemmetillä ihmiset ostavat tomaattikastiketta ja juustoa, jos eivät saa rahaa viinankeitolla?

Sheriffi makusteli voileipäänsä osittain nöyrän, osittain uhmailevan näköisenä.

— Hei, Beldo, tule tänne, kiljui tehtailija ja pian ilmaantui hautaantoimittaja ja kiinteimistökauppias hänen eteensä. Beldo, mitäs pidät sheriffin virasta? Kolmetuhatta dollaria palkkaa vuodessa. Vankien taskuja saa koetella niin usein kuin haluaa. Viinankeittäjiltä saa juomarahoja, kun ei ole huomaavinaan heidän kannujaan. Hä? Beldo?

Beldo punastui korviaan myöten ja samoin Murphy.

— Sinusta tulee kauntin sheriffi. Mutta älä hyvä mies varasta niin paljo kuin nykyinen! Beldo, mene pois matolta, että koira saa rauhassa harjotella. Pane paperisi sisälle heti kun Murphyn virka-aika päättyy. Kolme tuhatta ja varastamasi kaupanpäälle. Kuinka paljo sinä varastat vuosittain, Murphy? Siveellisesti loukkaantunut. Soperrat, ettet lainkaan. No. vangitse minut oikeuden halveksimisesta! Ole niin hyvä! Beldo, sinä kai osaat varastaa taitavasti. Sinähän ryöstät ruumiitakin ... Mutta minä pidän sinusta, piru vieköön! Sinusta siis tulee sheriffi, koska tämä nykyinen on jalostunut siinä määrässä, ettei voi lain majesteettia kanniskella. Hienostuu rikastuessaan. Osti uuden talon viime viikolla. Velaksi. Pankkiiri kertoi.

Ja aikoo maata kauntin talolla kuin lehmä suossa ja puhdistella viinanmyyjien taskuja.

Sheriffi nousi ja nieleksi. Hän kuiskasi jotain tehtailijan korvaan.

— Vai niin, sanoi tehtailija. Kainoksut. Tuomari Perkins kertoi viime viikolla, että saitte kumpikin sata dollaria eräältä korpirojutehtailijalta, joka myy minun työläisilleni viinaansa. Minä teitä elätän. Perkins on viimeistä virkakauttaan tuomarina.

Tehtailija astui klubin pallohuoneen ovelle ja vihelsi. Vaikea sanoa, ketä hän tarkotti, mutta molemmat, Beauty ja sheriffi, melkein juoksuaskelissa kiiruhtivat hänen perässään.

— Beldo, tule sinäkin, huusi tehtailija ja tämä melkein hypähti mukaan.

Tehtailija oli loistavalla tuulella. Hän tarttui Murphyä ja Beldoa käsikynkkään ja käveli pallohuoneen halki toisten herrojen tirskuessa.

— Murphy ei runnaa toista kertaa sheriffiksi, julisti tehtailija rattoisasti. Beldosta tulee nyt seuraava sheriffi. Nosta päätäsi ja katso ihmisiä silmiin (tämä oli tarkotettu Beldolle). Beldo on tosin mielipiteiltään demokraatti ja minä olen republikaani, mutta kyllä siitä selvitään. Meillä ei ole ollut vielä muita kuin republikaanisia sheriffejä. Kolmetuhatta dollaria vuodessa ja sivutulot tekevät Beldosta reilun republikaanin, julisti tehtailija.

— Minä kannatan Murphyä edelleen, selitti väsyneellä äänellä pieni, turhannäköinen sekatavarakauppias Andrews.

— Vai kannatat, vastasi tehtailija. Vastustavat sinua, Beldo. Andrews vastustaa, hyvät herrat. Ei soisi Beldon saavan uutta ihraa. Kuuleppas, Andrews, työläiseni valit-

televat, että sinä myyt heille mätää lihaa. Minä olenkin päättänyt perustaa kaupan tehtaani yhteyteen. Mitäpäs täällä niin monella kaupalla tehdäänkään. Voin antaa heille velaksi, nylkemättä velkakaupassa enempää kuin käteiskaupassakaan. Tiedän, että se loukkaa sinun tunteitasi, sillä työläiseni valittelevat, että lähettämäsi laskut ovat aina liian suuria. Katsoppas tarkkaan, Andrews, eikö Beldo sittenkin näytä miellyttävältä?

Tehtailijan puhe palkittiin naurunpuuskauksella. Andrews ryki:

— Kuuluvat agiteerailevan hammastikku- ja juustotehtaalaisia sekä kannuttimolaisia unioon.

Isku sattui.

Tehtailija tuijotti vastustajaansa. Katse synkkeni.

— Puhelevat sellaista, ärsytti Andrews. Sopparännillä oli kai jonkinlainen kokouskin. Mutta mistäpäs minä tuntisin tehtailijan asiat.

Tehtailija ei vastannut, vaan kulki molempain miesten kainalossa pallopöydän ääreen ja alkoi pelin. Murphy otti kepin ja aikoi ryhtyä vastustajaksi, mutta tehtailija sanoi kuivasti:

— Uusi sheriffi pelaa, vanha on pelannut liian paljo.

Beldoa ei tarvinnut käskeä kahta kertaa.

Murphy nojasi keppiinsä ja katsoi melkein uskonnollisella hartaudella kun tehtailija rikkoi pallokasan, pallojen hajaantuessa sinne tänne.

— Beldo, sanoi sitten sheriffi, sinä et tunne tehtailijaa niin hyvin kuin minä. Väistäppäs, että saan palloni näkyviin. Toimittaja Carlson, pistäppäs huomiseen lehteen uutinen, ei kovin suurta, että ne kaksi agitaattoria vangittiin.

— Mistäs syystä? kysyi toimittaja Carlson.

— Rauhanhäiritsemisestä ja oleskelusta kielletyllä alueella.

— Sinä teit mainion liikkeen, ihaili tehtailija, nähtyään, että kaksi palloa putosi pöydän nurkkasäkkiin. Mainio pelaaja ja rohkeakin, kun ärsyttää. Sinähän olet ihan nero. Ota sinä Beldo Beauty syliisi ja anna Murphyn pelata. Puhutaan siitä sinun sheriffijutustasi tuonnempana. Onhan sulla aikaa odottaa. Mutta älä jätä niitä miehiä vankilaasi. Puhuvat sitten luteista lopun ikäänsä. Passita ne valtakuntasi rajalle ja sillä hyvä. Kas, kaksi yhtä aikaa! Mutta sinähän osaat iskeä tulta, irlantilainen! Ihan toista kuin Andrews, joka ei osaa pelata. Me rupeamme myymään kilpaa Andrewsin kanssa leipää minun tehtaani työläisille. Andrews tietysti voittaa siinä menossa, hän on niin viisas. Minä suon niin mielelläni kaikkea hyvää hänelle. Jos työläisistäni joku avaa hänen ovensa, niin annan sellaisen kokonaan hänelle ja hankin jonkun toisen tilalle. Andrews rakastaa työläisiäni, varsinkin palkkapäivinä. Ka, sheriffi, iskeppäs kakkoseen, se on ihan tipahtamaisillaan.

Arpi tehtailijan otsassa oli tasaantunut ja silmät tihristivät iloisesti. Nöyrästi silitti Beldo koiran niskavilloja. Sheriffi pelasi ikäänkuin ei olisi tapahtunut mitään. Andrews istahti lähettyville tarkastelemaan. Hän tähysti kumpaakin merkkihenkilöä vuorotellen ja sanoi sitten muina miehinä:

— Olen muuttanut mieltäni. Kannatankin Beldoa sheriffiksi seuraavissa vaaleissa.

Tehtailija ei ollut kuulevinaan.

— Murphya ei kukaan usko. Kukaan ei luota häneen. Hänellä ei ole ystäviä.

— Minä olen hänen ystävänsä, vastasi tehtailija ja nenä alkoi punottaa.

— Luulisi riittävän, pisti Andrews.

— Ja se riittää, vastasi tehtailija. Samaten kun sinulle riittää yksi vihamies. Murphy on kelpo sheriffi ja hänestä tulee se uudelleenkin. Tehtaani työläiset pitävät hänestä...

— Kun sinä pakotat heidät äänestämään ajamalla muuten työstä pois, pisti Andrews. Ja maalaiset äänestävät ketä tahansa. Ja elleivät äänestä, niin eivät saa myydyksi tomaattejaan, papujaan ja maitoaan. Tehtailija Williams ei pidä tomaateista ja juustosta yksistään; niitä tulee tarjoilla näissäkin vaaleissa sheriffin kanssa...

— Andrews on viisas mies, pisti tehtailija. Aina poliittisesti valveilla, alati kypsä mietiskelijä. Miksi emme voisi tehdä hänestä majuria? Tarvitseehan kauppala majurin. Nykyinen kai väsyy piakkoin.

— Minä en hae nimitystäni hammastikkutehtaan konttoorista, vastasi Andrews.

Nenä punotti pahaenteisesti. Pitkä, harmaa hiuskiehkura putosi otsalle, joten se joutui kuin sadepilveen. Tehtailija työnsi pallon kopsaan, maksoi häviönsä ja alotti uuden pelin. Sheriffi hajotti ensimäisen kasan ja onnistui heti työntämään kaksi palloa kopsaan.

— Jos kakkonen menee kopsaan, virnisti tehtailija, niin Andrewsista tulee majuri, jos ei, niin Andrewsista ei tule majuria.

Hän oli jälleen leveä, hymyilevä, alati taisteluvalmis. Kakkonen kiersi kiivaasti pöydän reunasta reunaan, kosketti toisia palloja ja jäi sitten keskelle pöytää.

— Andrews ei ole seuraava majurimme, sanoi hän

sitten tyynesti. Irlantilainen, työnnä sinä kakkonen pohjaan.

Beldo hihitti kiitollisesti.

— Beldoa voisi ajatella majurina. Alati huomioonottavainen, alati juhlapuhe huulilla, alati kauppalamme etu rakkaana sydämellä, huolimatta siitä, että kauppalamme ei tarjonnut hänelle muuta kuin maakauppiaan ja hautaantoimittajan leivän. Majuri Beldo, olkaa hyvä ja antakaa Beautyn jalotella.

— Jos Beldosta tulisi majuri, niin hän myyttäisi kaupungille tehtailijan omistaman nelikymmeneekkerisen maa-alan, rämeen, jolla hän ei tee mitään, mutta josta eräs koijari kiskoi häneltä... pisti Andrews.

— Kaupunki tarvitsee puistoja, huomautti Beldo.

— Beldo ymmärtää. Kaupunki tarvitsee puistoja. Ja jos kaupunki Beldon majurina ollessa sivistyisi ja kaipaisi puistomaata, niin se ei ostaisi sitä Andrewsilta, vaan minulta, koska minulla on sitä. Beldo rakastaa kauneutta ja haluaisi tätä kurjaa pesää koristella. Siinä sivussa tienaisi hän itselleenkin jonkun riunan. Ja hän tekee sen, vaikka tietääkin, että paikallisidiootit vastustavat hänen hommiaan. Majurin toimesta saisi hän muutaman tuhannen vuodessa, myymällä puistoalueen siivoamisen urakalla vähimmän tarjoavalle hän saisi muutaman satasen; Beldo ei kähvellä rumasti, kuten sheriffi Murphy, vaan hän ottaa hienosti, juhlallisesti, miellyttävällä tavalla. Ja sen päälle ryypyt. Hei, lasi konjakkia, karpalo joukkoon ja gingeriä pesuksi!

Klubin palvelija kumarsi ja suhahti jotain tehtailijan korvaan.

— Kieltolaki, jyrisi tehtailija, luuletko, että Murphy vangitsee minut, jos ryyppään konjakkia? Kaksi lasia,

kaksi karpaloa ja kaksi gingeriä ja heti! Toinen kuuluu sheriffille!

Lasit tuotiin ja tehtailija hotkasi omansa yhdellä siemauksella.

— Toinen samallainen, kiljui hän. Ensimäinen kuului Beldolle, toinen Andrewsille. Juomme uuden majurin ja hänen rakkaimman ystävänsä maljan.

Herrat hihittivät. Asia näytti ratkaistulta. Toimittaja tuhri jotain papereihinsa. Tehtailija jatkoi peliään innolla.

Kello oli kaksi aamulla.

Vain muutamia liikemiehiä oli enää saapuvilla.

Tehtailija alkoi hommata poislähtöä.

Syysyö oli tähtikirkas ja lämmin.

Sheriffi päätti saattaa tehtailijaa tämän asunnolle. He kävelivät hiljalleen. Tehtailijan jalat vaappuivat konjakkilastin painosta.

Lyhtytolpan juurella kuorsasi musta olento. Tehtailija oli kompastua siihen. Mutta sitten sheriffi herätti miehen. Humalainen, repaleissa oleva mies, joka sokelsi jotain käsittämätöntä. Tehtailija istahti katukäytävälle. Pakotti niin tuhannen penteleesti jalkoja!

— Jimi Henderson, lausui hän humalaiselle, nouseppas neuvottelemaan. Kokouksessa olit tänään ja sitten lastasit itsesi salakapakassa!

— Ka . . . hik . . . eivät kauppaklubissa anna minulle, vastasi humalainen.

— No, mitäs kokouksessa päätettiin?

— Meitä järjestettiin, hik . . . unioon . . . ja sovietista puhuttiin . . . ja Trotskista ja Leninistä, herra. Uniosta puhuttiin . . . saatana millaista mehua ne nykyisin keittävät . . .

— Ja väläytettiin tietysti vallankumousta, eikö?, herutti tehtailija.

— Ka!

— Ja kukistettiin kapitalistinen, kirottu nylkemisjärjestelmä, eikö?

— Ei tuota kai vielä...

— Ja tehtailija Williams hirtettiin paaluun, eikö? Hä? Tottakai. Nylkee hammastikkutehtaalaisia ja kannuttimolaisia ja farmareita.

Humalainen nauraa tiristi.

— ... ja kuinka Williams tekee suuria voittoja tikuilla, tomaateilla ja juustolla, he? Ota ryyppy, Jimi. Ja puhu.

Jimi ryyppäsi.

— Se kauppaklubin tavara sentään on... metkoja miehiä ne organiseeraajat. Pitää oppia runnaamaan tehdasta, että joskus vaikka sovietin... hammastikkuja ja juustoa tehtäisiin. Sanoivat. Ja unioon pitää ensin... ja vaatia union leima... kannun kylkeen ja hammastikkuihin, hik... sanoivat.

— Oliko Smith siellä?

— Oli... puheenjohtajana.

— Smith saa hakea uuden työmaan. Olikos Cooper? Hyvä työmies...

—Cooper... jaa, hän oli.

— Cooper saa hakea uuden työmaan.

— Cooper... tuota vastusti hik... sanoi jotta näin on paras, ei saa suututtaa Williamsia, se puree kuin raato ... sano... antakaapas toinenkin moukku pullostanne... klubin stoffi on hienoa.

— No, Cooper saa palkanylennystä. Entäs Tom Bratt?

Kuulustelu jatkui, kunnes tehtailija oli saanut selville kaikkien kokouksessa olleiden nimet. Hän kirjotti ne paitansa tärkättyyn hihaan.

Sitten he nousivat, mutta Jimi jäi paikalleen.

— Mr. Williams, kotkotti hän, kuinkas maksun laita, josta sovittiin... kolme taalaa... ja se taskumatti kaupantekijäisiksi... hik.

Tehtailija otti rahaa taskustaan ja ojensi humalaiselle, joka synkän näköisenä pisti rahat lippalakkiinsa ja pullon lopun kulautti kurkkuunsa, sitten painaen päänsä lyhtyä vastaan ja nukkuen heti.

— Puhuvat, kun juovat, myyvät itsensä... roistot, ja toisensa... mutisi tehtailija. Anna, että raitistuvat, niin änisevät joka käänteessä lisää palkkaa ja puhuvat... sopimattomia kauppaklubista. Tuo urkkii kolmella dollarilla kokouksen... olen maksanut viisikin. Vai on Williamsin tehtaissa unio... ja kapitalismi kukistettava... ja union hammastikkuja... ja marxilaista ja leniniläistä juustoa... täytyy taas siivota nurkkia. Eräässä kokouksessa sanoivat, että meillä on varas sheriffinä... varastaa kauntilta, kaupungilta, varastaa humalaisilta... He varastavat hammastikkuja ja juustoani... se kelpaa heille ilman union leimaakin.

Tehtailija oli päässyt asuntonsa portille, kapusi sisälle, muutti mieltään ja heittäysi verannalla olevaan keinuun selälleen mietiskelemään.

Sheriffi, jonka asunto oli vankilan yhteydessä, riensi sinne.

Hän kuuli mennessään kuinka tehtailija huusi yläkertaan miespalvelijalleen:

— Sano rouvalleni hyvää huomenta, Jenkins. Mutta

ei sinun tarvitse mennä hänen huoneeseensa tutkimaan minkälaisia silkkipaitoja hän käyttää, Jenkins.

Sheriffi ei malttanut olla vilkaisematta vankilan ristikon taakse.

Parrottunut maankiertäjä lepäsi kaikessa rauhassa ruokkimansa ludeyhteiskunnan keskellä.

Hän katseli vankilan akkunasta ja näki Williamsin kiroaman maakappaleen kaupungin laidassa, neljäkymmentä eekkeriä, josta hän oli saanut maksaa kolminkertaisen hinnan. Nyt saa Beldo, apina, majurin paikan, että Williams saa myytyä ryteikön kaupungille. Andrews lopettaa kauppansa, jos Williams perustaa itselleen sekatavarakaupan tehtaan yhteyteen.

— Se on nero, mutisi sheriffi. Parasta olla sitä ärsyttämättä, muuten voi tehdä tuhmuuksia.

Päivän hommat: Smith ajetaan pois, "professori" saa työtä.

Kello seitsemän nousi tehtailija ylös. Raittiissa ilmassa nukkuminen oli selvittänyt pään. Hän riisui, otti kylmän suihkun, kaatoi astioita, herätti rouvansa ja tyttärensä, ajoi partansa. Ilmaantui aamiaispöytään terveenä, punottavana, huulilla uhoava hymy. Hän lossasi sisällensä makkaroita, ryyppi kahvia, luki lehden. Ensimäisellä palstalla oli uutinen kahden agitaattorin karkottamisesta "aikaisin tänä aamuna." Olivat "häirinneet järjestystä" ja "tunkeutuneet kielletylle alueelle."

Josta kaikesta mieli suli hyväksi ja luontainen henkevyys alkoi pulputa.

— Murphy on nopea... Agnes (hän puhui tyttärelleen, joka söi vastapäätä) Murphy on nuori mies...

menee eteenpäin virkauralla niin että kohisee ... pidäppäs silmällä sitä ennenkuin toiset ehtivät ... Ei sinulle prinssejä tule ... et ole mikään Mary Pickford, mutta hammastikkutehdas, sopparänni ja juusto ... komistavat. Älä punastu. Jenkins, annappas kermaa. Tai odotappas, älä pidä kiirettä Murphyn kanssa .... ehtii sen päättää. Ei tiedä mihin rettelöihin joutuu kauntin kanssa, jos tilit eivät pidä kutiaan. Parempi ottaa oikea verenimijä, sellainen kuin minä ... laillinen rosvo, kuten työläiseni sanovat, he he he.

Tytär istui ja söi eikä vastannut. Hän tunsi isänsä. Vastaamalla vain ikäänkuin väänsi puhehanan auki kokonaan ja sai niellä kaikki, mitä sieltä lähti.

Kadulta kuului kopinaa. Työläiset menivät työhön. Työ alkoi kello kahdeksan aamulla.

Tehtailija sieppasi päällystakkinsa ja lynkytti ulos. Lyöttäysi erään työläisen mukaan.

— Hyvää huomenta, Smith, kiljui tehtailija miehelle. Älähän juokse. Mennään yhdessä. Jaha. Jaksat kävellä aika lujasti, vaikka yöt laukkaat kokouksissa. Olithan eilenillalla kokouksessa? Union, jaha, tottakai ... uniotakin tarvitaan. Mutta jos tällä seudulla tarvitaan jotain, niin pitäisi hieman neuvotella minunkin kanssani ... Mutta sinähän oletkin kelpo mies, Smith, kyllähän sinä tiedät mitä tehdä. Vai uniota kaipaavat. Palkankorotusta kai myöskin. Ja sinä puheenjohtajana. Etevä mies ... sinä. Hyvää huomenta, Beldo, onko pääsi kipeä? Hyvää huomenta, Carlson. Uutinen oli all right. Sillä tavalla sitä pitää ... Jaha, vai oikein puheenjohtajana sinä öllötit, Smith! Ja vallankumousta käristettiin, hä? Kirottu kapitalistinen järjestelmä ja Williams pesuksi, eikö niin?

— Jotakin niin, myönsi Smith.

— Ja Marxia ja Leniniä ja Trotskia pesuksi; helvettiin Williams, juustot, hammastikut ja kannukurnaalit, hei... annappas tulta sikaariin. Jaha. Montakos lasta sulla on, Smith?

— Kaksi, Mr. Williams.

— Kauniita lapsia, arvaan, ja hyvä vaimo. Mistäs nyt arvelet saavasi töitä, kun täytyy vähennellä miehiä? Täällä ei ole töitä roitommalta... Varsinkin kun on noin ylpeä mies kuin sinä, Smith. Eikä se uniokaan kai elättäne, mistäs se... Vai oikein vallankumouksesta te haastelette näilläkin main, ihan kannuttimolla... minun maallani. Käyppäs sitten konttoorissa ennenkuin menet, niin saamme tehdä tilimme selväksi... maksan dollareissa, enkä ruplissa; suo anteeksi, ettei ole vallankumouksellista rahaa, Smith, mutta... jaha, tulehan tänne vaan, niin annetaan maksuosotus kouraan ja saat sitten puhua vallankumouksesta.

Sinä aamuna kulki hävityksen kauhistus hammastikkutehtaalla ja muutti sitten puolipäivissä kannuttimolle ja juustotehtaalle.

Tehtailija soitti kotiinsa, rouvalleen:

— Kultaseni, lähetä paitani tänne... kääreessä, Jenkins tuomaan ja niinkuin tulessa, saatana soikoon, enkelini. Paita, minä sanon!

Ja tehtailija kulki läpi työhuoneiden, paita kainalossaan. Jimin antaman luettelon mukaan satoi armoa ja hävitystä; kymmenen miestä, jotka olivat puhuneet edellisen illan union perustavassa kokouksessa, sai kouraansa lapun, kymmenen onnetonta kotia sai Jobin postin.

Ja hävityksen enkeli itse, harmaa tukka otsalla, kulki, kunnes oli suorittanut tehtävänsä. Miehet ja naiset kumartuivat työhönsä. Höylä kihisi puussa, sorvi surisi.

Kannuttimolla haisi tomaatti, juuston lemua oli ilmassa.

— Opetan niitä, kohisi tehtailija itsekseen, sovietteja tässä runnailemaan... minun tehtaassani. Pamppua tarvitsevat...

Portille pantiin ilmotus: "Miehiä halutaan."

Mutta kun niitä ei puolipäivissä ilmaantunut, soitti hän sheriffille:

— Onko sinulla miehiä, hä... tuomittuja, ei voi lähettää... millainen järjestelmä... ettei tuomittuja voi käyttää töissä... vaikka tekisivät jotain hyödyllistäkin ja eivät olisi sinun kynittävinäsi. Jaha. Vai yksi... mikä, professori, älä helvetissä, no lähetä. Antaa professorin tulla keittämään sapuskoita ihmisille... jotta repaleinen ... no ei tänne tarvitse tulla silkkisukissa, kelpaa risatkin ... eipähän pyydä liikoja palkkaa... ongi maanteillä, niin löydät. Kuljeta tänne, vangitse maankiertämisestä ja irtolaisuudesta... äläkä haljuile lakien suhteen. Vai protesteerasivat, kun passitit ne agitaattorit tiehensä... jaha, kauntin rajalle ja potku takapuoleen, mies sinusta tulee, Murphy. Mene maantielle ja ota kiinni... kaksitoista miestä ensi hätään. Tule iltakahville... Agnes halusi... no klubilla tavataan. Pane vaan... pane paperisi sisälle sheriffin virkaan... teemme Beldosta majurin, kun entinen ei halua ostaa maata kaupungille, vaikka tarvittaisiin... lähetä se mies heti, jos pystyy tulemaan... anna ruokaa, ettei varasta tehtaasta...

Käskyjä sinne, toisia tänne. Tehtailija oli rattoisalla tuulella.

Erotetut miehet pitivät kokouksen. Mutta he eivät päässeet yhteyteen työssäolevien kanssa. Oli siis taas kerran nieltävä mitä oli saatu. Smith, joka edellisenä iltana oli toiminut järjestävän kokouksen puheenjohtaja-

na, riensi kotiinsa ja puhutteli mennessään toimittaja Carlsonia, joka könötti erään ravintolan nurkassa imemässä sikaariaan. Toimittaja lupasi laittaa uutisen erottelemisesta.

— Et pane! tenäsi Smith.

— Panen! vastasi Carlson.

— Et uskalla. Williams syö sinut, lopettaa luoton, perustaa uuden lehden. Sinä olet...

Tehtailija hääräsi konttoorissa. Hän oli onnettomuutta tuottaneen paidan heittänyt kirjotuspöydälle. Hän itse istui suureen tuoliin, nosti jalat pöydälle ja söi sekä poltti sikaariaan samanaikaisesti. Ovelle koputettiin. Tyttö johti sisälle maankiertäjän, jonka silmät loistivat tyytyväisyydestä vastasyödyn aamiaisen jälkeen. Paidassa ei ollut nappia, anturat olivat irti, housut tuhansia reikiä ja ryppyjä täynnä, takki samallainen.

He mittelivät toisiaan kotvan. Tehtailija hihitti itsekseen niin että liivit nytkyivät, suupielet vääntyivät, nenä lehotti punaisena ja lupaavana. Kulkuri nähtävästi ymmärsi, että huoneessa ei ollut muuta, jolle tehtailija olisi voinut tirskua ja odotti siis.

— Istukaa, professori Stevens, sanoi tehtailija sitten.

Mies istui.

Sitten nousi tehtailija, haki Illinoisin yliopiston vuosikirjan ja luki:

"John Stevens, apulaisprofessori lainopillisessa tiedekunnassa; erotettu tottelemattomuuden takia..." Te olette siis tuo tottelematon Stevens?

— Olen, herra.

Tehtailijaa kutkutti nauru, jota hän ei päästänyt ilmi. Hänessä heräsi kauppalan pamppu taas henkiin:

— Kerroppas koko juttu.

— Sanoin, että dekaani on suuri aasi.

— Mitäs aasi sanoi?

— Johtokunta käski pyytää anteeksi.

— Etkä pyytänyt?

— En. Ja sitten oli tie topissa, herra. Olen kierrellyt hieman maailmalla. Dekaani oli aasi, herra.

— Epäilemättä. Mutta ei suurin. Sinä olit suurempi. Olisi pitänyt alistua . . . panna korvat luppaan . . . nöyrtyä. Purra sitten . . .

— Niin olisi pitänyt.

— Ja nyt ei ole töitä eikä ruokaa.

— Nukuin vankilassa viime yön. Paras paikka pariin viikkoon.

— Meidänkö vankilamme! Luteita, kirppuja, täitä . . .

— Luteita vain, herra. Täitä oli omasta takaa . . .

Tehtailija mietiskeli ja tarkasteli. Sitten:

— Mukava mies, mutta tuittupäinen . . . ei pyydä aasilta anteeksi . . . vaikka aasi on tärkeä. Tietysti siinä oli jotain muutakin . . . hieman kommunismia, sosialismia . . . raivostuttipa se tietenkin dekaania . . . mutta muuten kunnon mies . . . Meneppäs ajamaan partasi . . . ei sinusta ole papupadan keittäjäksi ja tikkutehtaassa tarvitaan enimmäkseen naisia, koska ovat halvempia . . . ajappas kuonosi, poikani . . .

Tehtailija oli saanut päähänpiston. Hämmästynyt Stevens sai rahaa parranajoon ja vaatteidenostoon. Ja hän meni ulos.

Tehtailija soitti asemalle:

— Katsoppas kuinka monta työläistäni lähtee tänään muille maille . . . ennenkaikkea tutki, meneekö Smith . . . peevelinmoinen mies. Anna luettelo minne menevät, että

tiedetään... agiteeraavat muualla, jos täällä eivät saa... nöyrtyööt ensin.

Sitten sheriffille:

— Äläpäs tulekaan meille, vaan tule klubiin... kuuluu tulevan joku outokin mies... ei sulla ole mielikuvitusta, kun annat professorin nukkua kojussasi... olisit tuonut sen klubiin, niin olisi tarkastettu.. ei sinulla ole mielikuvitusta, terve.

Tunnin kuluttua palasi Stevens.

Tehtailija ei voinut salata hämmästystä. Parrottuneesta kulkurista oli tullut kolmenkymmenen viiden vuoden ikäinen mies, uusi puku sopi mukavasti, jaloissa kiiltonahkakengät, välkkyen kuin tulenliekit.

— Well... maanmittari.

— Apulaisprofessori, herra.

— Maanmittari...

Tehtailija siveli otsaansa.

— Mennäänpäs hieman tarkastamaan... katsoppas tuota maakaistaletta tuolla, neljäkymmentä eekkeriä... jumalan hylkäämää rotkoa, joka myytiin minulle vuosia sitten hyvästä summasta, vaikka sen oikea arvo olisi... minä en ostaisi sitä... vaikka kymmenellä sentillä... niin meitä nyljetään. Andrewsin sormet olivat silloin pelissä... pitäisi myydä se pois nyt... mittaileppas sinä sitä, minä hankin mittauskoneen ja miehen, joka lyö paaluja, tee linjaa, paaluta, polttele sikaaria... älä puhele, vaan nuuski ja myhäile... ole päivä, viikko, kuukausi, jos tarvitaan... ja jos kysyvät, niin sano, että se on salaisuus, vaan että Pacific yhtiö rakentelee, jatkaa teitään... mittauttaa maita, ostelee yhtä ja toista... ja sano, että tie tulee menemään tuosta... juuri halki tuon rämeikön... mutta ettei saa puhua, kun syntyisi paniik-

kia . . . Hyvinvointia se merkitseisi tälle seudulle, työläisiä, tontit menisivät kaupaksi että huriseisi . . . Jos eräs Andrews tulee ja kaivelee asiaa niin valehtele niin että uskoo . . . että se on salaisuus, että kukaan ei saa puhua, mutta noin niinkuin veljeydessä voit uskoa, että tämä räme ostetaan hinnasta mistä hyvänsä . . . he he . . . ja jos onnistuu, niin puolisen tuhatta tulee kouraasi . . . riippuu asianhaaroista . . . Muista ettei tehtailija Williams tiedä mitään, vaan myy, pölkkypää, jos joku hoksaisi ostaa . . .

Tehtailija oli loistavalla tuulella. Hän sihisi Stevensin korvaan. Mittauskone tuotiin esille. Juustotehtaalta haettiin mies kanniskelemaan paaluja.

Tehtailija tarkasti konttoorin akkunasta kiikarillaan.

Stevens levitti koneensa, tirkisteli, mies iski paalun. Poikasia alkoi kerääntyä ympärille. Sitten tuli naisia ja miehiä. Ja nyt tuli joku, jonka saapuminen sai tehtailijan sydämen hytkähtämään. Hän ojensi kiikarinsa tulijaa kohti, nauttiaksensa.

— Andrews . . . kärysipä nokkaan. Kysyy, kysyy, huolestuu. Epäilee . . . vedäppäs henkeesi, poikani, rautatie siihen tulee . . . Williamsin maan läpi . . . tontit menevät kuin kuumille kiville . . . ja työläisiä tulee ja puntarisi saisi heilua . . . menee kauppaansa ja melkein hynttäsee. Saapa nähdä, soittaako minulle vai kenelle. Carlson tulee . . . uutista haistelee! He, siitä saat, koira, luuta . . .

Mutta päivän bisnes ei ollut vielä suoritettu loppuun. Hän otti telefoonin.

— Työmies Smith . . .

— Tuleppas käymään täällä konttoorissa . . . jaa, tehtailija Williams puhuu, käyhän heti, odottelen.

Smith tuli.

Hän oli noin kolmissakymmenissä, tarmokas, synkän näköinen.

Hänelle tarjosi Williams oman komean tuolinsa, ajoi konekirjottajattaren pois ja puheli:

— Tänä aamuna tuli hosuttua liian nopeasti... ei ollut tarkotus ajaa sinua pois. Oikeastaan sinä oletkin liian viisas tikkutehtaalaiseksi... niissä töissä pärjää vähemmälläkin älyllä. Konehan niitä tikkuja tekee, mitäs siinä älymiehellä... Niin saat tulla töihin huomenna... tukkitarhan päällikkönä.

Smith ei oikein käsittänyt suunnanmuutosta.

— Mitäs muuta siihen kuuluu? kysyi hän.

— Mitäpäs muuta siihen kuuluisi. Heilut pomona. Siinä kaikki. Mutta joskus olisi hyvä, jos avaisit suutasi ja juttelisit, mitä siellä niistä sovieteista... meinaan unioista tuumitaan... voidaanhan sopia pienestä ylikorvauksesta... ei rasita eikä kukaan tiedä, kun noin vain kuin tavallisessa keskustelussa...

— Häpeä, sika! ärjäsi Smith.

Arpi laajeni, leveni, punotti, uhosi.

Näin suoraan ei oltu sanottu ikinä...

Ja vielä pahempaa tuli:

— Ellet olisi vanha mies, iskisin päin höskiä... kehtaat rehellistä työläistä maanitella urkkimaan.

— Kuka tässä nyt urkkimaan... urkkijoita vihaan minäkin... mutta jos keskustelen työläiseni kanssa, niin eihän sen tarvitse merkitä urkkimista... ota pois hyvä toimi ja kaksinkertaisella palkalla.

— Oliko muuta asiaa?

Tehtailija ei vastannut, vaan mittaili miestä. Hänen silmänsä ikäänkuin porasivat inhimillisen ylpeyden kalliota, pystymättä siihen. Smith sulki oven ja poistui.

— Tunteellinen mies, jupisi tehtailija itsekseen. Ei osannut kyniä minulta rahaa, vaikka tarvitseisi sitä... Sitä täytyy pitää silmällä... käy vaaralliseksi, jos viipyy näillä main. Mutta ei kai sitä saa häädetyksikään... tavallisilla keinoilla.

Hendersonin perhe saa apua.

Hän meni illalliselle kotiinsa pahatuulisena. Hänen rouvansa, katoolinen pastori Davis ja Agnes istuivat jo pöydässä ja söivät. Rouva, pyylevä, väsyneen näköinen, liikalihava, huohotti:

— Mr. Williams on aina myöhäinen... valvoo klubissa, juo... rakas... kuuleppas, mitä sinä tuumaisit, jos antaisimme Jim Hendersonin perheelle jonkun verran Koirien Suojelusyhdistyksen varoja... miesparka on taas juonut kaksi viikkoa yhteen mittaan ja perheellä ei ole mitään.

— Voisimme maksaa takaisin kassaan myöhemmin, vahvisti pastori.

— Sinä olet yhdistyksen johtokunnan puheenjohtaja, ukkeli... kun sinä sanot, niin annamme.

— Ei kannata, ärähti tehtailija, Jimi juo rahat. Viime yönäkin makasi kadulla sellaisessa hiivassa... että kävi kateeksi... jätin sille kolme dollaria ja taskumattini... juonut tietysti nekin, matin ja rahat ja nyt latkisi koirayhdistyksen rahat liiviinsä. Ei kannata.

— Ja sinä alennuit viime yönä...

— Hän alentui ottamaan konjakkipulloni ja latki sen heti... kehui klubin viinaa... maku menee, kun juovat kaikenlaista. Mutta antakaa vaikka koko koirayhdistys ja kaikki rakit päällekaupan, minua ei liikuta. Beldosta teh-

dään seuraava majuri, pastori, että tiedät asettaa oikean tekstin saarnoihisi tästä lähtien... jos enää tulevat kirkkoon... Murphy saa olla sheriffinä, jonka seikan voi myöskin panna saarnoihin... etteivät pääse ajattelemaan mitä tahansa, pastori.

— ... näin suorasukaisesti, pastori lausui jotain, jota tehtailija ei kuullut.

— Ei tässä auta, silmille hyppivät... suoraan se on sanottava ja ihan saarnastuolista... muuten ne roikaleet eivät usko. Ilmankin puhuvat Darwinista ja puuttuvista renkaista... joku on peukaloistaan saarnastuolissa, toinen hännästään rusinapuussa.

— Me annamme siis Jimi paran perheelle avustusta Suojelusyhdistyksen kassasta, rupatti rouva.

— Antakaa, antakaa... pastori, tuossa on tuikku... saisit muuten perustaa tehtaaseeni kristillisen union, niin vähemmän mekastaisivat tuhmuuksia. Saarnailisit niin, hiljalleen nylkyttelisit niistä omanarvontuntoa ja ylpeyttä ... Ei passaa, että joka kuukausi saan ajaa miehiä pois ja tuoda tottumattomia tilalle... ja vaikka minut sitten panisivat union kunniajäseneksi ja puheenjohtajaksi... kristillisen union, meinaan.

— Sepä aivan uusi ajatus, ylisti pastori.

— Mene hell... mikä uusi! Hyppisit vähemmän laiskojen ämmien perässä ja seuraisit asioita. Tänään sain ajaa toistakymmentä miestä pois kun meinasivat perustaa sovietin... piti ajaa, vaikka kirveli, kun ovat parhaita miehiä. Se siitä tulee.

— Oletko kuullut, että kaupunkiin on saapunut Pacific yhtiön insinööri mittaamaan rautatielinjaa — nuori mies muuten? — Tytär tätä kysyi.

— Mikä? ällistyi tehtailija.

— Sheriffi soitti. Nuori mies. Oli mittaillut sinun rämettäsi.

Tehtailija nauroi täyttä kurkkua. Ja hyvä tuuli palasi.

— Vai on tullut uusi mies... mittailemaan rämeitä ... Rautatieyhtiö näkee, että kelpaa se johonkin, vaikka Andrews ei myönnä... Ka, antaa mitata, eipä sitä myydä ... ja jos haluat, pastori, niin saat joskus käydä juustotehtaan lepohuoneessa saarnaamassa... varo mätää juustoa, jos puhut tahdittomasti... vai mittasi rämettä, he. Ja nuori mies... Agnes sentään huomaa jonkun hyvän puolen aina, vanhapiika... Murphy on mitattu pois tieltä ... kai insinööri osaa taivaltaa rämettä...

Ja niin porisi ja pakisi hän, meni verannalle, poltti sikaarin, myhäili, silitteli rakkiaan, keitti kieltään pastorille:

— Voisitte järjestää tanssiaisia kirkon kellariin. Seisoo tyhjänä muuten, iso huone... sopisi muuten varastohuoneeksi, huonosti ventileerattu. Tehtaalaistyttöni voisivat tanssia ja vetää pojat mukanaan ja sinä voisit saarnata höynäyttää ja kerätä kolehtia — sisälähetystä varten. Tulee kalliiksi pitää sitä yllä ja tehtaalaiset ylpistyvät, kun joku riuna jää taskuun... nuohoile niiden taskut tyhjiksi ja jätä se koirayhdistys akoille. Beauty sopii sen klubin kunniapuheenjohtajaksi... eikä olisi liikaa vaadittu, jos silloin tällöin antaisit ymmärtää, kuka tämän seudun oikeastaan loi: minä, Andwers vaiko työmieheni ... opettele käyttämään sanaa amerikalainen työmies, että unohtavat tuon sanan proletariaatti.

— Herra pastori, me voimme antaa kymmenen dollaria Suojelusyhdistyksen kassasta Jimin perheelle, ilmotti rouva sisältä.

— Järjestämme sen johdosta pienen juhlahetken kirkon kellariin, suostui pastori.

— Jimi parka! huokasi tehtailija.

— Eikö olisi parempi antaa se perheelle ilman juhlaa? Juhla maksaa enemmän kuin mitä on koko avustus, selitti tytär.

— Jumalan kiitos, yksi järkevä ihminen on vielä tallella, huokasi tehtailija. Olisi parasta antaa Jimille itselleen pullollinen viinaa, niin muija ehtisi ostaa kympillään ruokaa itselleen ja tyttärelleen; muuten Jimi ryntää taisteluareenalle — ja suoriutuu voittajana... itseasiassa te olette avustaneet viinakauppiaita, ettekä Jimiä... mutta antaa mennä vaan, pastori, että rouvani saa sielunautuuden...

Sitten hän nousi, vihelsi Beautyn mukaansa ja meni klubille.

Hätä ajaa majurin klubiin; toimittaja Carlson hämmästyttää tehtailijaa uutisellaan.

Majuri Adams oli kaksi vuotta sitten tullut valituksi "kansanvaltaisella äänestyksellä" virkaansa... tehtaiden väki äänesti pakosta tai jätti äänestämättä. Tehtailija Williamsille hän oli luvannut ostaa kaupungille tämän omistaman rämeikön ja Andrewsille — pikkuporvariston johtajalle — että jättää sen ostamatta. Horjuen sinne ja tänne hän oli jättänyt lupauksensa Williamsille täyttämättä, samalla kun sai aamulla heti tietää, että tehtailija oli valmistautunut vaalitaisteluun.

Adams käveli klubin verannalla. Hän oli hermostunut. Hän odotti tehtailijaa. Mutta tämä viipyi vasten tavallista, tahallaan. Kiusasi siten. Hän sytytti savukkeen, heitti sen

menemään, sytytti uuden, heitti senkin. Hänen pitkä paljas vasikannaamansa ilmaisi huolestumista.

Sisällä talutti Andrews voitonriemuisena "insinöörimaanmittari Stevensiä." Hän oli esittänyt tulokkaan klubin jäsenille. Stevens piti puhetta "rautatiestä, joka kulkee kaupungin halki ja yhdistää idän länteen suoremmin kuin entinen" . . . miljoonia siinä on kysymyksessä, seudut kartotetaan, tarina, joka näkyi uppoavan täydellisesti aina herkkäuskoiseen pikkuliikemiesparveen.

Tehtailija Williams saapui viimein.

Andrews riensi esittämään:

— Insinööri Stevens . . .

Mutta hän ei ehtinyt sanoa muuta, sillä majuri Adams otti tehtailijan huostaansa ja kuljetti hänet sivuhuoneeseen.

— . . . eikä Beldosta majuria . . . tuhma, vailla alotekykyä, selitti majuri huolestuneena, ulkomaalainen . . . kuuluit sitä muuten puskeneen eilenillalla.

— Antaa Beldon yrittää, vastasi tehtailija, mitäpä tuo tuossa . . . tottelee ainakin, kun käsketään . . . ymmärtää maiden arvoa . . .

— Kuulehan, Williams, mitä siitä rämeestä . . . vanha suo . . . mutta minä esitän sen ostettavaksi huomisessa kaupungin valtuuston kokouksessa. Sanotaan kaksi tuhatta.

— Kaksi tuhatta . . . hä?

— Ilman yleisäänestystä valtuusto ei saa päättää suuremmista asioista . . . raja, näes. Paitsi jos pannaan yleisäänestykselle?

— Mitäpäs siitä . . . äänestää. Tuumitaanhan. Rakas on tuo maapala minulle . . . ikäänkuin sydäntä leikkaisi, mutta jos joku haluaisi sen saada . . . vaikka mieluummin

minä sen pidän, mutta jos yhteiskuntamme haluaa saada sen niin . . . tuumitaan asiaa, eihän tässä kiirettä ole, onhan se siinä maannut kymmenen vuotta . . . silmieni ilona . . .

— Suotta sinä sitä Beldoa oikeastaan majuriksi pusket.

— Beauty, tse, tuleppas papalle . . . Beldo on nöyrä, katsoo . . . hm. kaupungin etua ja ymmärtää enemmän kuin luullaan . . . bisneksestä. Katsotaanhan, mitä tässä oikein olisi . . . sinä annat kaikenlaisten maankiertäjäin oleilla kaupungissa, että täytyy kauntin sheriffiä käyttää . . . mihinkäs joudutte, jos tänne tulee sovietteja . . . yksin saan tapella niitä vastaan, mutta vähää ennen vaaleja te kyllä heräätte kukonlauluun — sinäkin.

Tehtailija meni saliin.

Hän katsoi yli sotatantereen.

Andrewsin naama oli hymyssä.

"Tietääkö se jotain?" välähti tehtailijan aivoissa, "vainuaako se jotain. Täytyy tutkia."

Hän meni pallohuoneeseen, jossa sheriffi odotti häntä alottaaksensa pelin.

Andrews meni perässä.

— Kuuluvat mittailevan maatasi, junnasi Andrews. Joku yhtiö lähettänyt miehensä. Taidat päästä siitä. Stevens on hänen nimensä. Et tainnut huomata, että hän mittaili ja paalutti . . .

— Kukapa tässä ehtii . . . minun vuoroni on hajottaa kasa, Murphy. Adams pyrkii uudelleen majuriksi . . .

Andrews kysyi myrkyllisesti:

— Annoitko nimityksen?

— Mikäpäs hätä tässä . . . nimitellä ja kansahan se äänestää . . . mitäpäs minä voin . . .

Herrat tirskuivat.

— Kannatan Adamsia, herutti Andrews. Adams on mukautuva, sivistynyt, säästää kaupungin varoja...

— Yhdyn sinuun, Andrews, vastasi tehtailija ja arpi liikahti enteikkäästi. Hän tarjosi juuri kahta tuhatta kaupungin varoja, koska hänen mielestään olisi aika ostaa maata puistoalueeksi. Arvelee, että nyt pitää se ostaa, kun saa halvalla... irlantilainen, sinähän hosut kuin kyökkipiika...

Andrews kalpeni.

— Se ei mene läpi valtuustossa, sanoi hän.

— Sitähän minäkin.

— Rautatieyhtiö ostaa maasi. Et kai tiedä...

"Tietääköhän se... haistaakohan se jutkun?", mietti tehtailija.

Stevens kiersi miehestä mieheen. Lähestyi sitten kohteliaasti tehtailijaa:

— Olen pahoillani ,etten tullut kysyneeksi kenen maata mittailin...

— Yksi ja toinen mittailee minun vähäpätöisiä omaisuuksiani, vastasi hän. Työläiseni mittailevat vuosivoittojani, pikkukauppiaat aikeitani... Olen kuullut, että yhtiönne aikoo ostaa sen. Paljoko arvioitte?

Hän pukkasi pallot liikkeelle ja mietti ilmeisesti enemmän pallojaan kuin mitään muuta.

— Neljä tuhatta dollaria.

Andrews odotti vastausta. Uteliaampana kuin muut.

— Kaupunki kai ostaa... antaahan asian olla.

Carlson tuli sisälle, istui hajamielisenä katsomaan tehtailijan peliä.

— Tuolla istuu uutinen, käyppäs tutustumassa, sanoi tehtailija, osottaen Stevensia.

— Uutinen istuu tässä, vastasi Carlson. Sitten hän jatkoi, ikäänkuin muina miehinä:

— Jimi Henderson hirtti itsensä noin puoli tuntia sitten.

Tehtailijan peli loppui heti. Arpi heilui kuin tukea hakien:

— Jimi Hendersonko? kysyi hän sitten.

— Niin, vastasi Carlson.

Tehtailija nojasi pöytään ja tarkisteli Carlsonia.

— Oli mennyt kotinsa vajaan ja hirttäytynyt... juuri kun rouvasi pastorin kanssa oli tullut antamaan avustusta Jimin vaimolle... Vaimo pyörtyi... naapurit selittivät, että omantunnonvaivat...

— Vai Jimi... ottiko se niin koville...

— Väittivät hänen antaneen ilmi union kokouksessa olleita... ylenkatse tappoi. Otti sitä ennen tukkihumalan.

— Ottiko se niin lujille... Jimille? Minä arvelin sen olevan helppoa.

— Satatuhatta voittoa tehtaista tänä vuonna ja yksi hirttäytynyt, Andrews se sillä tavalla suolasi haavaa.

— Konjakkia!

Tehtailija paineli alas kolme ryyppyä melkein samaan hengenvetoon.

— Vai ovat ne niin pitkällä... että oikein jo saadaan syntymään halveksumista... arvaahan sen, ettei sitä kestä... kun sanotaan luokkansa petturiksi, jonka verenimijä Williams on ostanut muutamalla rovolla... eihän sitä kestä... Siellä täytyy heilua oikein miehen tavalla, että lopettavat soviettien perustelut ja iskemisensä... selän takaa. Irlantilainen, hae päällystakkini. Beauty, tshe.

Tehtailija paineli kotiinsa aikaisemmin kuin koskaan ennen.

Työmies Smith politikoi; samoin Williams; Stevens karkaa; illalla tavataan Hendersonin tytär ja eräs varjo.

Työmies Smithin elämänvaiheet jakaantuivat aikaan ennen maailmansotaa ja sen jälkeiseen aikaan. Ennen maailmansotaa hän oli iloinen kylänrilli, tanssimestari ja yöjalkalainen. Mutta kun hän saapui rintamalta käsivarsi täynnä palvelusviiruja, oli nauru kuollut.

Ensimäisen lomavuoden hän murjotteli vaimolleen ja kaikille, toisena hän hommasi uniota paikkakunnalle, kolmantena selitti jyrkästi olevansa luokkataistelija ja sitten kommunisti. Sodan kärsimykset olivat uurtaneet syvät juovat hänen luonteeseensa. Hän oli itsepäinen, taipumaton, karski ja tuittupäinenkin, jos tarvittiin.

Tehtailija Williams oli yrittänyt taivutella tätä jäykkää miestä, mutta ei onnistunut.

Nyt, kuukausi sen jälkeen, kun Jimi oli tehnyt itsemurhan, hän oli saanut tavaratilausten hankkijan toimen Andrewsilta, joka toivoi saavansa hänen kauttansa Williamsin työläisten kannatuksen vaaleissa.

Mutta kaikeksi hämmästykseksi ilmaantui kaupungin majurin toimeen hakijaksi nyt uusi mies: Smith, työmies Smith. Toisina ehdokkaina oli Beldo, jota Williams kannatti ja nykyinen majuri Adams, Andrewsin mies.

Kun asia tuli julkisuuteen, kilisivät kaikki puhelimet kaupungissa.

Tehtailija itse hynttäsi Smithin asuntoon klubimatkallaan ja väänsi asian esille heti:

— Vai työläiset asettivat... hammastikkutehtaallako? ... jaa. Tottakai... tarvitaanpas tietenkin hieman bol-

shevismia kunnallishallinnossakin he he he... älykäs mies tekee siinä hyvää itselleen ja muille.

— Kunnallishallinto on varkaita täynnä, sanoi Smith suorasukaisesti.

— Rosvoja, poikani. Nykyinen majuri varasti kolme tuhatta dollaria pelkissä katutöissä parin vuoden ajalla... kalliita katuja meillä.

Tehtailija ei oikein osannut jatkaa. Hänen luotinauhansa ei tuntunut uppoavan tämän luonteensyvyyden pohjaan. Hän mojoili:

— Vai olet sinä töissä Andrewsilla ja parikymmentä dollaria saat viikossa... Andrews nylkee. Arvelin, että jos haluat tulla töihin minulle, niin pannaan neljäkymmentä viikossa... onpa sulla kaunis koti, Smith... niin kersanttiko sinä olit? Union kai perustavat sinne, kuulin... pastori kai hääräilee, rakastaa työläisiä, vanha mies... ja pyysi minuakin siihen... mutta mitäs tässä nyt minä, kapitalisti ja verenimijä, niinhän sinä kai kutsuit minua, eikös...

Smithiä huvitti vanhan ketun juttu:

— Taisin sanoa.

— ... kumpahan työläiseni liittyvät siihen ja... väärinymmärrystähän se olikin kun en silloin antanut sitä perustaa... Mutta sinähän tiedät että puhelivat vaikka mitä... Klubissa on muuten rahaa, jos niikseen tulee, ja arvelin, että puolisen tuhatta tipahtaa, jos... vaikka luovut majurinehdokkuudesta... eipä sillä, että tulet valituksi, mutta Andrews tekee siinä kiusaa... puolituhatta, joka maksetaan minun konttoristani heti kun käyt hakemassa paperisi pois...

Smith hillitsi itsensä. Tätä miestä pitää osata kohdella:

— Jimi Hendersonin sanotaan tehneen itsemurhan syystä, kun oli sotkeutunut sinun asioihisi. Antoi ilmi minut ja muut...

— ... ja minä menen vakuutukseen, ettei sinua panna pois töistä, oletpa sitten unioissa tai ei ja viisisataa tulee kuin hyllyltä...

— Jimi Hendersonin tytär kuuluu elävän retustelemalla...

— ... surua siitä sinulle tulee, jos pistät pääsi sellaiseen pesään kuin valtuustoon, jossa on vallan varkaita... sinähän tiedät, jutteli tehtailija, kylmäverisesti torjuen toisen tarjoamat puheenaiheet. Thse, Beauty, lyöppäs kättä Smithille... oudoksuu sinua, kun on tottunut haistelemaan vain klubin miehiä... jos tulisit valituksi niin bisnes voi mennä huonoksi ja täytyy sulkea tehtaat... mitäpäs sitten muuta kuin kuollaan nälkään kaikin yhdessä... se on sitten vähän niinkuin, kuinkas te sanottekaan... vapaus, veljeys ja tasa-arvo... mutta ne yksin eivät elätä... kukapas hammastikkuja ostaisi... tai söisi juustoa, kun hallinto menisi... sovietiksi.

— Muistathan mitä sanoin, kun kävin konttoorissa kuukausi sitten? kysyi Smith.

— Muistan. Taisimme puhella kaikenlaista... vätysteltiin ja poristiin... mitäs niistä vanhoista. Edistymmehän mekin... kapitalistit.

— Minulla ei ole muuta sanottavaa. Jos on, niin käyn itse sanomassa.

Veri kuohahti.

Tehtailijasta alkoi tuntua siltä, että tämä mies, joka oli rintamalla katsellut kuolemaa silmäterään, on oppinut saman taidon kuin hän oli oppinut paimentaessaan orjiaan: taipumattomuuden ja uskollisuuden asialleen.

Hän lähti.

Nenä leiskui punaisena, silmissä tihrusi synkkä tuli.

Hän kävi puhelimeen ja jakeli käskyjä.

Andrewsille:

— Sano Adamsille, että luopuu ehdokkuudesta... Smith ei luovu.

— Myytkö mulle sen ryteikön? kimitti Andrews.

— Olkoon menneeksi... jos Adams luopuu... jaha ... luopuupa tietenkin, kun kovenet ja sanot... vätys miehekseen... tulkoon Beldo valittua... se koipeliini... tee sopimus valmiiksi niin saat maan... tottakai ne rakentavat rautatien, sitähän varten se insinööri vetelehtii ympärillä... Adams luopuu, se on pääasia. Kolme tuhatta, sillä saat, ota itse sitten niin paljo kuin lystää ja heltiää ... tottakai ne viisi tuhatta... lyö paalut ja jaa loppu tonteiksi, niin menee kaupaksi että hurisee... jaa ettäkö myisit sitten tontteja työläisilleni? Anna mennä, minä vaikka perin maksut kuukausittain... siten pysyvät paremmin töissäkin... klubissa tavataan.

Andrews ei nähnyt sitä hyenansilmäystä, jonka tehtailija heitti ryteikköön eikä kuullut sitä sydämenpohjasta lähtenyttä naurua, joka kaikui tehtailijan konttoorissa konekirjurin ihmeeksi.

— Veti henkeensä, mutisi hän. Nieli. Ja minä kun luulin, että se ei edes uskonut... jo on saapas miehekseen... kaksi kärpästä samalla läimäyksellä. Ja ihan ruotimatta söi... en olisi uskonut miestä noin perinpohjin löyhäksi... mutta maksakoon oppirahansa hänkin, maksoin minäkin... se tekee hänen sielulleen hyvää. Kuuleppas (Hän puhui jälleen torveen) Smith on pannut paperinsa sisälle majuriksi... sinä kai sitä nykyisin elättelet. Anna potkut... mitä hittoja, kyllä hänestä sillä tavalla

suoriutuu. Anna mennä, muuten koko kaupunki nauraa, kun sinä elätät häntä ja luulevat vähin, että kannatat häntä... hullusti siinä käy sinunkin, jos hän tulee valituksi... yritäppäs silloin myydä kaupungille tavaraasi kaksinkertaisella hinnalla. Anna heti...

Illalla pelasi tehtailija yli puoliyön, joi itsensä vahvaan humalaan ja lähti sitten taivaltamaan kotiinsa Andrewsin kauppakirja taskussaan. Viisisataa työnsi hän sopimuksen mukaan Stevensin kouraan ja käski tämän poistua kaupungista niin pian kuin voi, mieluummin samana yönä. Stevens katosikin vielä illalla järjestämään itseään matkalle.

Tehtailija horjui sheriffin auttamana kotiaan kohti. Oli kolea ilma ja uhkasi sataa.

He pysähtyivät katsomaan sheriffin uljasta kuvaa erään valaistun akkunan edessä. Suurilla kirjaimilla oli kuvan yläpuolella sanat: "Rehellinen Murphy sheriffiksi." Kuvassa oli sheriffillä virkalaukku edessä, käsi pöyhkeästi housun taskussa, tähti loisti rinnasta.

— Well... tehtailija tuijotti vuoroin kuvaan, vuoroin alkuperäiseen. — Ilmottelet runsaasti itseäsi. "Valitkaa rehellinen Murphy"... kauni kuva... uskottavaa... mutta kätesi on väärässä taskussa... pitäisi olla... noin kuvaannollisesti... jonkun toisen miehen taskussa... tai kauntin kassakaapissa... tshe, Beauty. Olet aika vintiö, irlantilainen... Katsoppas, mikä tuo on?

Katulyhtyyn nojasi joku olento. Se oli sama katulyhty, johon Jimi Henderson oli nojannut joku aika sitten.

He lähenivät paikkaa. Olento ilmeisesti ei jaksanut taivaltaa eteenpäin, vaan vaipui istumaan, nojanaan lyhtytolppa.

— Jimi Hendersonin tytär! kuiskasi sheriffi.

— Mennään... ennenkuin huomaa, sanoi tehtailija, mutta tyttö oli huomannut.

— Ka, tehtailija Williams tulee klubista, tervehti tyttö.

— Mistäs olet saanut tuollaisen lastin, kaunis lapsi? kysyi tehtailija.

— Klubista. Kunniallista, laillista topeskaa, herra tehtailija, sopersi tyttö.

— Kuinka vanha sinä olet? kysyi sheriffi.

— Kahdeksantoista, sheriffi... paras ikä rellutella, eikö?

Äänessä oli ivaa.

— Haluavat tanssityttöjä sinne klubiin toisinaan, selitti tyttö topakasti. Täytyy tässä autella äitiä, kun tuppaa menemään kaikki nurin. Tunsihan tehtailija isän? Hyvä mies, mutta joi... tehtailijahan tuntee asian... antoi ilmi, mutta ei ollutkaan niin paatunut kuin luultiin, pujotti nuoran... laittoman sussun luotakos tehtailija... hik... laillisen sussun luokse... niinhän ne herrat...

Tehtailija yritti kääntyä mennäksensä.

— Älkäähän kiirehtikö... ko... koirillekos te nykyisin jaeskelette niitä rakkisosaitin rahoja...? Äiti ei sano saaneensa ja se kymppikin piti antaa pastorille, jotta ukko pääsi... taivaaseen... meinaan... tulee autuaaksi ja pääsee... enkeliksi tehtailijan kanssa, kunhan aika jättää...

— Ei sinun pitäisi juoda, säälitteli sheriffi.

— Ei se käy selvin päin, vastasi tyttö.

— Otappas tuosta kymppi, sanoi tehtailija, ojentaen rahaa.

— Kiitoksia, tehtailija... en ota. Minä tienailen itse

nyt... tanssimalla klubissa... olemmehan me bisneksessä, herra Williams...

— Ylpeilee, murahti tehtailija.

— Korkeakoulun johtajatar kävi haukkumassa, kun jätin koulun. Pitäisi käydä koulua, hän sanoi. Mutta minä sanoin, että tämän bisneksen oppii vähemmälläkin... haluaako tehtailija hellun matkaan... olisi mukava kävellä yhdessä ja sheriffi voisi meitä autella.

Tehtailija tuiversi pois.

Hänen talonsa oli kokonaan valaistu, huolimatta varhaisista tunneista. Häntä kutvoi nähtävästi äskeinen tapaus ja hän jorahti tylysti:

— Menen nukkumaan sinun kanssasi, irlantilainen... meillä on mahdollisesti jonkin siveysyhdistyksen kokous .... pastori odottaa minua ja pyräyttää juhlapuheen jonkun riunan kunniaksi, jonka sai tänä aamuna kirkolleen ... maksuksi uniohommistaan...

Ja hän heittäysi sheriffin asunnolle päästyä niine hyvineen sänkyyn ja nukkui heti.

Aamulla oli hän ylhäällä seitsemältä.

Soitti kotiinsa:

— Vai olet jo ylhäällä... mitä helvettiä... Agnes karannut Stevensin kanssa... teille tietymättömille...

Hän vaipui tuoliin. Arpi punotti ja leiskui sinne tänne.

— Katsos poikaa, kun otti korkojen kanssa... mutta kyllä routa porsaan kotiin ajaa...

— — —

Humalainen tyttö jatkoi matkaansa.

Häntä seurasi tumma varjo, aristellen, läheten ja edeten.

Viimein tuli varjo rohkeammaksi, tavotti tytön.

— Anna, sanoi nuorukainen arasti, sinä et saisi...

— En saisi... vaikertaa tyttö, mutta mitä voin, kun tappavat nälkään. Isä antoi ilmi, nyt minua halveksitaan ... isä jo halveksittiin hautaan. Herrojen sussu... minä olen...

— Anna, minä en halveksi sinua...

— Etkö...

— En, Anna.

Poika auttaa tyttöä, tukee kädestä.

Nuori nainen purskahtaa itkuun, vaikertaa:

— Se on niin vaikeata, niin tavattoman vaikeata. Olenko minä huono ihminen? En minä ole huono...

Vaalihommat; tehtailija valvoo julkista sanaa; Hendersonin vaimon hautajaissaatto.

Nimitysvaaleissa esiintyivät kuitenkin kaikki ehdokkaat. Andrews ei peruuttanut Adamsin ehdokkuutta sen jälkeen, kun sai tietää, että häntä oli kavalasti huiputettu maakaupassa. Hän ajoi sisukkaasti ehdokkanasa asiaa, mutta hävisi. Uhkasi kannattaa Smithiä vaaleissa. Beldo tuli ensi tilalle, Smith toiselle. Tehtailija perusti sekatavarakaupan tehtaansa portille. Siinä kävi kauppa kuin siimaa, sillä hinnat olivat tuntuvasti halvemmat. Andrews yritti vallata maaseutua, mutta tehtailija ilmotti, että tomaatit, pavut, juustomaito ja hammastikkupuut hankitaan muualta, elleivät maalaiset osta hänen kaupastaan. Andrewsin katkeruutta ei lieventänyt edes se, vaikka tehtailijan tytär oli livistänyt maankiertäjän kanssa tiehensä. Jälkeenpäin huomattiin, että Stevens oli vain tavallinen huijari, ei mikään "apulais-professori"; hänellä oli puoli

tusinaa muitakin nimiä ja Chicagon poliisi kaipaili häntä muutamista kepposista.

Muutamista vanhoista työläisistä sai pastori perustettua "union", joka teki palkkasopimuksen tehtailijan kanssa. Erottamisenkaan uhka ei saanut työläisiä joukolla siihen liittymään.

Smith teki työtä Andrewsilla, sillä tämä oli, kiusataksensa edes hieman tehtailijaa, pitänyt majurinehdokasta työssä.

Kuukautta ennen varsinaisia vaaleja ilmaantui työnjohtaja tehtailijan eteen, olemuksessaan tärkeyttä.

— Siellä kytee jotain, sanoi hän. Niillä on olemassa jonkinlainen järjestö. He tekevät työnsä säännöllisesti, paremmin kuin koskaan, mutta siinä on jotain sittenkin.

— Salainen järjestö? uteli tehtailija.

— Jotain sellaista.

— Vai niin...

Hän lynkytti koko iltapäivän tehdashuoneissa, alkoi kannuttimolta ja päätti matkansa tikkutehtaalla.

Hän loi syviä, tutkivia katseita vaiteliaasti työskentelevään miesryhmään.

— Kommunismi kai huvittaa... iski hän eräälle työläiselle.

— Tehtailijaako? vastasi mies.

— Nimesi?

— Tom Bratt.

Tehtailija kirjotti jotain paidan kalvosimeen.

Sitten hän seisahti käytävän päähän. Tehdas surisi, paukkui. Hänestä tuntui kuin olisi näkymätön jättiläinen pusertanut häntä.

— Jospa tietäisin... jospa tuntisin, mutisi hän... vain johtajat.. kyllä lauman kanssa... mutta niillä ei

ole johtajanaamaa ... ei kenelläkään. Vai salaisen järjestön keksivät ... pastorin union kumppaniksi ...

Mutta nyt hän keksi.

Työnjohtaja seurasi häntä konttooriin.

Ja käsky oli seuraavanlainen:

— Jotain siellä on ... olet oikeassa, murjottavat, eivät näytä epätoivoisilta ... vaikka palkka ei kai pane nauramaan ... minun laitoksissani. Tehdas pannaan nyt käymään kahta vuoroa, yötä ja päivää ... tehkää tikkuja pirusti ... kannuttimoa ja juustotehdasta ei panna kahdelle vuorolle ... ja sitten pannaan kaikki seisomaan ... vuodeksi, sano vuodeksi ... seisköön kuukauden, mutta sano vuodeksi ... opetan niille salaista soviettia ... nöyrtyä niiden pitää, muuten ollaan hukassa. Kahta vuoroa ensin ... juttele suurista tilauksista. Myydä hutkimme sitten ja panemme seisomaan tehtaan.

Hammastikkuja tehtiin siis kahdella vuorolla.

Kahden viikon kuluttua ilmeni portille lappu, jossa ilman muuta ilmotettiin, että tehtaat pannaan seisomaan määräämättömäksi ajaksi. Akkunoihin lyötiin lautaluukut. Sanoma kiersi nopeasti mökistä mökkiin. Samanaikaisesti värvättiin työläisiä metsätöihin.

Kokous, jossa Smith puhui, ymmärsi, että kysymyksessä oli vain estää työläiset äänestämästä viemällä heidät kämpälle. Mutta kun useamman asema oli huono, oli lähdettävä metsätöihin, kunnes tehtaat avattaisiin. Samana iltana painettiin lentolehtisiä, jossa tätä tehtailijan toimenpidettä selostettiin. Valtuustolle tehtiin anomus saada äänestää kirjeellisesti, mutta tämä kiellettiin. Tehtailijan peukalo painoi sielläkin.

Klubissa otettiin tehtailija vastaan salatulla pahatuulisuudella. Vaatekauppias valitti hänelle:

— Kenelle nyt myyn sukkani ja kenkäni, kun ajat miehet pois... mokoman asian kuin majurinvaalin takia...

— Vehkeilette... mutisi tehtailija... ei reilua miestä koko sakissa. Minä teitä elättelen... vaaliskelen, enkä saisi tehdä mitään kysymättä mieltänne, pässinpäät. Hei, lasillinen holipompelia, nauta... äänestyspaikoille on asetettava vartioita, ettei synny rettelöitä... vaikka äänestää saa ketä tahansa, niin... Beldo kai valitaan... hyvä mies ... katsoo etuamme eikä puhu sovieteista kuten Smith... seisokoon tehtaat, ellei Beldo tule valituksi. Tarvitsette kai luottoa. Hei, Harris, katsoppas, etteivät saa liikaa luottoa huonona aikana... jos Smith valitaan, niin voinhan siirtää tehtaan varat... toiseen pankkiin... eivät ne sielläkään mätäne ja on hieman sananvaltaakin...

Pikkuporvariston lauma seurasi herransa liikkeitä mielenkiinnolla. Katkonaisista lauseista pääsi hyvin kuusalle. Pankkiluoton katkaiseminen pöyristytti.

— Työläiseni menevät metsätöihin... äänestämään Smithiä... ne kun rakastavat bolshevismia... irlantilainen, nyt on vuorosi... ettepäs ostaneet sitä minun maatani kaupungille... vaikka samantekevää.

Hän heitti ilkkuvan sudensilmäyksen nurkassa kuuntelevaan Andrewsiin, jolle kolmen tuhannen menettäminen oli ollut kova kolaus.

— Kaupunki ostaa rämeen, sanoi Andrews kuivasti.

— Beldo ei osta maata! täräytti tehtailija vastaan.

— Olen ystäväsi... kimitti Andrews.

— Tarpeetonta...

Tehtailija iski kepillään palloja ja sanoi sitten Andrewsille muina miehinä:

— Jimi Hendersonin tytär tässä lähetteli sinulle terveisiä...

Isku sattui, sisu kiehahti. Mutta sitten Andrews tyynesti kysäsi:

— Sekö sama, jonka isän sinä murhasit...

Pallokeppi pysähtyi hetkeksi ja harmaista silmistä tuiskahti pahaenteinen katse:

— Andrews, älä kiusaa minua...

Tehtailija lopetti pelin, vihelsi koiransa ja sheriffin ja lähti, vaikka oli vielä aikainen.

Tehtailija suuntasi kulkunsa Carlsonin sanomalehtiliikkeeseen.

Kun he saapuivat sisälle, lykkäsi Carlson jonkun naisolennon sivuhuoneeseen. Tehtailijan tarkka silmä ehti havaita, että nainen ei ollut kukaan muu kuin Jimi Hendersonin tytär.

— Andrewsin ehdokasta puolustelit ennen koevaaleja, alotti tehtailija.

— Ilmottaa enemmän, vastasi toinen taisteluvalmiina.

— Tässä kauppalassa ei menesty muu kuin republikaanilehti.

— Puhukaamme bisneksestä, mitäs kierrellä...

— Hyvä. Kirjottelet Beldosta. Hänet valitaan. Viisikymmentä senttiä jokaiselta tuumalta...

— Sovittu. Andrews lupasi maksaa vain kaksikymmentäviisi.

— Eikä pysty sitäkään maksamaan.

— Lähetä itse artikkeleita.

— Hyvä. Käy huomenna konttoorissa, niin annan ensimäisen... Jos kirjotat Smithistä, niin perustan itse lehden...

Sivuhuoneessa pudotettiin pullo permannolle. Sitten

työnnettiin ovi auki ja Jimi Hendersonin tytär ilmaantui ovelle.

— Tehtailija Williams se vain olikin, sanoi tyttö tutunomaisesti.

— Huvittelette, murahti tehtailija. Entäs rouvasi, Carlson?

— Rouva nuohoaa... koirayhdistyksessä.

Tyttö oli hutikassa.

— Williams vain määräilee, kulkee, komentaa, lepersi hän. Itsenäinen liikemies... kuten minäkin... eikä niinkuin Carlson, eihän? Vaikka onhan meillä huolemmekin.

Tehtailija jätti molemmat ja taivalsi kotiin.

— — —

Jonkun ajan perästä järjesti tehtailija vaalikokouksen. Kokous oli päivällä, ettei olisi saapunut työläisiä. Mutta niitä tuli siitä huolimatta.

Kun hän itse ei milloinkaan esiintynyt puhujana, ilmotettiin puhujaksi Beldo, hänen ehdokkaansa majuriksi.

Mutta tehtailija valitsi itsensä kokouksen puheenjohtajaksi.

— Puhunko uudistuksista? kysyi kuiskaten Beldo.

— Mistäs helvetistä... pölyytä uudistuksia, sanoja... hölmö.

Beldo alotti.

Ja tehtailija suhisi vieressä:

— Sano, että kaupungin etu, suuri tehdasseutu pitää paisua... sillä tavalla, jatka niin... isänmaan etu... tuntuu kuluneelta, puhu paikalliseduista, eiväthän ne rockefellereja ole... paikallisidiootit. Ähä... sillä tavalla. Kutkuta ja kaiva... heittäy uskonnolliseksi, hieman jumalansanaa akoille, niin ovat hupsumpia... Sano, että juusto- ja tikkutehdas tämän kylän kartalle sai... ristinmer-

kin voisivat tehdä jokaiselle hammastikulle... sillä tavalla ... hieman tomaatteja joukkoon, höystä pavuilla, dillillä, juustolla, jonka leima tunnetaan Atlannista Tyynenmeren rantaan... käsittävät, ettei tämä ihan tikun varassa... Uudistuksia... katuja pitää laittaa, siltaa korjata, veroja alentaa... jaha. Kutkuta työläisiä, ennenkuin lopetat, herran nimessä... puhu työn jättiläisestä ja solidaarisuudesta työn ja pääoman välillä... itsenäisestä maanviljelijästä... että veljiä ovat ja veljinä pysyvät... eihän sitä bolshevismia täällä... sillä tavalla.

Tehtailijan kieli lauloi yhtämittaa, mutta jonkinlainen puhe siitä joka tapauksessa syntyi.

Joku vaati keskustelua.

Tehtailija ei heti hoksannut, kuka kysyi ja antoi siis luvan.

Se oli Smith.

Nyt tehtailija huomasi.

— Annetaanko Smithille puheoikeus? kysyi hän.

— Ei, vastasi kaarti hänen vieressään.

— Annetaan, jyrisi koko sali niin voimakkaasti, että olisi luullut seinien putoavan.

— Jaha, ei siis anneta, sanoi tehtailija, koska niin haluatte. Mitäpäs sitä...

— Smith, mene puhumaan, jyrisi kokous.

— Mutta juurihan me päätimme, ettei anneta, selitti tehtailija loukkaantuneen näköisenä.

Smith nousi ja puhui.

— Irlantilainen, tee, kuten sovittu!

Sheriffi Murphy astui esille ja selitti Smithin vangituksi.

— Miksi? kysyi tämä äimistyneenä.

— Rauhanhäiritsemisestä, vastasi sheriffi.

— Kenen rauhaa olen häirinnyt? uteli hän.

— Puhellaan vankilassa siitä...

Mutta tehtailija oli laskenut väärin.

Nyt puhkesi niin valtava melu, että sheriffin oli loikittava kiireimmän kaupalla tiehensä.

Tehtailija itse joukkonsa kanssa poistui myöskin.

Hän haistoi, että asia oli mennyt liian pitkälle.

Mutta kadulle saakka kuului Smithin ääni: "... roistoilu menee näin pitkälle... kuuli tehtailija... vangitaan, kun rohkenee pyytää puheenvuoroa... tehtailija komentaa, pikkuporvaristo tottelee."

Matkalla klubiin tuli heitä vastaan hautajaissaattue.

Tehtailija kuuli, kuinka joku sanoi:

— Jimi Henderson-vainajan vaimoa hautaavat.

Saattajana oli mukana: tytär, onneton, masentuneen näköinen olento, jonka kasvoista voi nähdä katkeran elämäntaistelun kovat merkit.

— Tyttö kuuluu eläneen lentustelemalla... mikähän sillekin tuli, jupisi tehtailija mennessään... tämäniltaisen saa Smith vielä maksaa...

Mutta toinenkin saattaja on Jimi Hendersonin vaimolla.

Nuorukainen, joka tukee itkuun tikahtamaisillaan olevaa tyttöä.

He horjuvat perässä haudalle, he nojaavat toisiinsa kuin turvaa hakien.

Ja kun tytön kallein on mullattu, nostaa hän katseensa nuorukaiseen ja sanoo:

— Ethän halveksi minua? Tuethan minua? Voitko antaa anteeksi minulle?

Näihin kysymyksiin vastaa poika vaitiololla, mutta hänen silmänsä vastaavat:

— Sinun . . . ikuisesti.

Kaksi elämännoroa on juossut samaan uomaan — ja löytänyt elämäniloa, voimaa ja turvaa toisistaan.

"Vaalivoitto"; vihamiehet sopivat; tehtailijan tytär palaa; Jimi Hendersonin tytär hämmästyttää tehtailijaa.

Vaalipäivänä asetettiin vaalipaikoille vartijat, jotka tehtailija itse valitsi. Smithin kannattajien ei sallittu olla sellaisessa toimessa. Tehtailija omaan ärsyttävään tapaansa nimitti itsensä tulosten laskijaksi parin konttoorityttönsä ja kannattajansa kanssa. Lakimiehellä tutkitutti hän kaikki mahdolliset lait, saadaksensa selville, eikö äänestäjän tarvitse kirjottaa nimeänsä äänestyslippuun, saadaksensa selville, kuka äänesti ja ketä; samalla olisi listaa voinut tarkistella "hieman syvemmin sitten, kun tehtaat avataan, jotta tietää, kenelle tässä uskoo tikkukoneensa", kuten hän itse selitti.

Suuri määrä tehtaiden työväkeä oli mennyt metsätöihin, joten suunnitelma siihen nähden onnistui. Mutta suuri osa oli vielä kaupungissakin, joten sitä varten tehtailija varustautui.

Carlsonin lehti julkaisi tikkutehtaan konttoorista itsensä tehtailijan lähettämät kirjotukset ja tulvitti ilmotussivutkin ehdokkaansa kuvilla.

Illalla laski tehtailija siis tuloksia ja havaitsi, että hänen ehdokkaansa Beldo oli saanut "huomattavan paljo ääniä ja tullut valituksi", toiselle tilalle tuli Smith. Tehtailijan ehdokkaan saama äänimäärä oli pieni, mutta joka tapauksessa suurempi kuin kilpailijan, joten tuloksiin ilmaisi ainakin tehtailija tyytyväisyyttään.

Smith vaati uudestaan laskemista, mutta siitään ei tulos muuttunut. Salaisuudeksi jäi, oliko tehtailijan laskutaito yhtä arveluttava kuin hänen kuulonsa yleisessä vaalikokouksessa.

Sheriffiksi valittiin edelleen Murphy.

Samana iltana, myöhään illalla, ilmaantui tehtailija vaalikomiteansa kanssa klubiin mehevänä ja riidanhaluisen näköisenä. Andrews näki hänen naamastaan kuka oli voittanut. Eikä malttanut olla heittämättä:

— Hammastikut voittivat...

— Ja juustot, oikasi tehtailija. Mitäs hammastikulla on tekemistä, ellei ole jotain hampaiden väliinkin. Beldo, käy virkaasi... varasta niin, ettei koko maailma huuda siitä, pidä juhlapuheita... ryyppy konjakkia, nauta... Smithiä ei valittu, eikä Adamsia, sillä kansa... pane karpalo konjakkilasiin, pöhlö, tiedäthän... Kuuleppas, Andrews, kaupunki ostaa maasi, sen ryteikön...

— Mutta eihän sitä sovittu sillä tavalla, huokasi uusi majuri.

— Se ostetaan. Saat kolme ja puoli tuhatta siitä... selvää kaupungin rahaa...

Andrews ei oikein uskonut, vaan arveli tehtailijan laskevan hirtehistä ivaa hänen kustannuksellaan.

— Valtuusto siitä tietysti päättää, huomautti hän.

— Valtuusto ei päätä, me päätämme... vai tässä Beldon valtuuston päätettäväksi jätettäisiin...

— Tuohon käteen! sanoi Andrews.

Vihamiehet löivät kättä.

Tehtailijan katse ikäänkuin riisui kaiken tekopyhyyden ja väärät jalomielisyysaiheet Andrewsista:

— Käy joskus meilläkin turrailemassa... ja että

Smith ja hänen roikkansa on pidettävä kurissa, muista... tässä pitää jättää syrjään muu rähjäys...

Sinä iltana vallitsi klubissa rattoisa mieliala. Tehtailija ilmotti, että tehtaat pannaan käyntiin heti.

Illalla hän hoippui kotiin sheriffin kainalossa, Beauty perässään.

Eräs nainen, joka käveli heidän edellään, yritti kiirehtiä askeleitaan, huomattuaan humalaiset herrat.

Mutta he saavuttivat hänet pimeällä kadulla.

— Mikäs olet? röyhkeili sheriffi heti. Haeskelet miehiä, lutka! Onko sulla kotia?

— Ankarammin, ilveili tehtailija, juhlallisemmin. Sinä olet aika rakkari, irlantilainen.

Tämän äänen kuultuansa nainen kääntyi.

— Isä, sanoi hän, olen tullut kotiin.

— Luulin, että hän oli... Jimi Hendersonin tytär, lausui sheriffi alakuloisena.

— Sait kylläksesi... professorista, sanoi tehtailija, ensimäisen hämmästyksensä nieltyään. Romanttista... minnekäs se jäi?

— Slummiin...

— — —

Tehtaat avattiin. Kaikkia entisiä työläisiä ei otettu työhön, vaan yritettiin valikoida sellaisia, jotka eivät olleet osottautuneet kapinallisiksi. Viekkaaseen suunnitelmaan kuului haalia mahdollisimman suuressa määrässä erikielisiä, jotta ne eivät voisi olla tekemisissä toistensa kanssa. Tehtailija, jolle kokemus oli opettanut hallitsemisen taitoa, hihitti keksinnölleen.

Smith ja hänen toverinsa ryhtyivät hekin varustautumaan.

Eräänä aamuna lyöttäysi Smith tummaihoisen, vasta

seudulle tulleen tikkutehtaan työläisen kanssa juttusille, saadaksensa selville, mikä tämä oli miehiään.

— Palkka ei ole suuri, sanoi hän siis suorasukaisesti, nähdessään, kun mies tuijotti tehtaan kaupan akkunaan nälkäisen silmäyksen.

Mies ei vastannut mitään.

— Nälkä? kysyi Smith, tyrkäten peukalollaan tummaihoisen mahaan.

— Allah on suuri, vastasi mies.

— Turkkilainen, mutisi Smith itsekseen.

— Jossain vikaa? kysyi Smith edelleen.

Mies ei vastannut mitään, vaan osotti etusormellaan Williamsin konttooria. Hän siis ymmärsi jotain.

Eräs toinen mies askarrutti häntä kauemmin. Hän ei päässyt selville tämän mielipiteistä. Mutta hän oli ollut taistelurintamalla. Hän ymmärsi, että jollain tavoin pääsee miehen ajatuksista selville.

Hän vihelteli kerran, oudon miehen mennessä hänen ohitsensa, "Kansainvälistä." Mies pyörähti, tarkasti häntä, hymyili ja poistui.

— Rehellinen taikka urkkija ,ajatteli Smith, hän joka tapauksessa on ollut joskus mukana.

Hän lyöttäysi jokaisen mukaan. Puhui, kyseli. Hänen toverinsa, jotka olivat saaneet Williamsilta työtä, jatkoivat alotetta tehtaiden seinien sisällä.

Kaksin, kolmin, liittyivät he pastorin unioon. Union jäsenmäärä kasvoi nopeasti. Pastori oli onnellinen, mutta kun hän otti asian puheeksi tehtailijan kanssa, sai hän kuulla kunniansa.

— Smithin peukalo siellä komentaa . . . paikallis-Leninin, raivosi hän. Olet tyhmä, prelaatti, enhän minä käskenyt rakentaa uniota, vaan leikkimään sillä . . . jotta menee

halu. Ämmien kanssa juoksentelet koirien perässä... ei tässä sielunautuudesta sulle palkkaa makseta... tikkutehdaskin täynnä bolshevikkeja, jotka näyttävät sulle kieltään.

Asia oli sillä tavalla.

Eräässä union kokouksessa valittiin puheenjohtajaksi työläinen ja pastori ajettiin pois. Johtokunnan vaalissa sai itse Williams yhden äänen, jota hän ei kainoksunut kutsua omakseen.

— Ketäs sinä äänestit? kysyi hän pastorilta.

— Sitä miestä.

— Mitä varten? Jalomielisyydestäkö... nyt niillä on sittenkin unio ja sinä laitoit sen... sakramentinnielijä!

Tehtailijan raivolla ei ollut rajaa, varsinkin, kun unio yksinkertaisesti ilmotti, että entinen palkkasopimus menee umpeen ja että se itse laatii uuden ilman tehtailija Williamsin avustusta.

Smith otti Brattin lujille:

— Arveletko luisuvan läpi?

— Pitäisi mennä, vastasi tämä ärtyisästi.

— Williams uhkaa tuoda sotaväkeä... lakon varalta.

— Sitä hän ei uskalla. Vastoin perustuslakia...

— Sinun perustuslakiasi, ei Williamsin. Williamsin perustuslaki on kukkaro.

— Hä?

— Kukkaronomistajain laatima perustuslaki... suden laki lammasta varten...

— No, mitäs pitäisi tehdä?

— Pitäisi saada sakki ensin tietämään, mitä tekee. Jokainen mies ja nainen tuntemaan itsekuria... hei. Bratt, oletkos kuullut puhuttavan luokista?

— Toisinaan.

Tällä tapaa jatkui hidas, mutta tuloksellinen valistaminen.

Lakko vältettiin, sillä tehtailija antoi hieman periksi, mutta sitä ennen hän oli tuottanut seudulle tusinan verran pyssymiehiä, joiden läsnäolo tuotti hänelle itselleen paljo rattoa.

— Urheita poikia, kehasi hän... ampuvat, kun käsketään, eivät kysele suotta...

Smith katseli erästä noista villikoista yhdessä Brattin kanssa.

— Ketä varten arvelet niiden olevan täällä? kysyi hän Brattilta.

— Suojelemassa omaisuuksia...

— Ja kuka lähetti ne?

— Williams.

— Alat mennä eteenpäin.

— Tietysti Williamsilla on oikeus... turvata kukkaroaan.

— Onkos sinulla?

— Hä?

— Jos Williams olisi rehellisellä työllä saanut rahansa, niin et suinkaan sinä, kunniallinen mies, kirveen kanssa kävisi häntä ahdistamaan?

— Mitäs meinaat?

— Jotta Williams tarvitsee kukkaronsuojelijoita siksi, kun kukkarossa sattuu olemaan sinun ja minun ja meidän kaikkien tienestit. Varasta suojelevat...

— Mutta eihän valtio...

— Mikäs se on?

— Ka, pitää yllä järjestystä, oikeutta, suojelee...

— Williamsin tapaisten miesten mantereenlaajuinen poliisilaitos sinunlaistesi ja minunlaisteni kurittamiseksi.

Eipäs suojele sinua tuo pyssymies, vaikka sanot olevasi oikeassa, kun vaadit hieman enemmän työstäsi. Kuuluu toiseen rintamaan. Bratt, sinä kuulut toiseen.

Smith kaivoi pois vanhaa pohjaa Brattista ja huomasi ilokseen että tuloksia alkoi näkyä.

Sheriffi valitti Williamsille, kun tämä oli haukkunut häntä toimettomuudesta:

— Helvetinkö minä voin... vaikkakin puhuvat lakia vastaan, niin tekevät sen laillisesti. Eivät ne minua pelkää...

— Ei sinua tarvitsekaan pelätä, vaan minua, ärjyi tehtailija.

Hän meni eräänä aamuna sen työläisen luo, joka oli valittu union puheenjohtajaksi kun tämä juuri oli saanut koneen käyntiin. Ystävällisenä, hymyilevänä, liipattuna:

— Huomenta,... alat lihoa, voida hyvin... pistänpä parisen dollaria palkanylennystä, että jää hieman huvituksiinkin...

Mies oli jo tottunut odottamaan, mitä hymyn takana saattoi olla. Tehtailija jatkoi:

— Smith kuuluu rakentelevan eri rintamia tässä kaupungissa... tuntee kuinka häntä muka sorretaan... imetään... he he. Sinähän olet vielä union puheenjohtaja... tottakai, sinuunpa tietenkin luottavat, kelpo mieheen... koskapa minäkin, verenimijä, kuten Smith sanoo... niin että samaan rintamaan kai me sentään kuulumme, Fred, vai miten arvelet?

— Minä olen jo valinnut itselleni rintaman, vastasi Fred, vetäen remmin vuolukoneen pyörään ja antaen terän sihistä pitkin puolimärkää pölkkyä.

— Ylpeilee, mutisi tehtailija... saanut itseluottamusta.

Hän meni konttooriinsa ja sikaariaan poltellen katsoi itsemielestään mielenkiintoista näkyä tehtaan aidan ulkopuolella. Smith nimittäin jutteli pyssymiehen kanssa.

— Kaivaa, kaivaa ... mutisi tehtailija ... mutta eipäs pysty siihen, poikaseni ... se saa palkan pyssynkäyttämisestä ... iskee, kun käsketään, tottelee sitä, joka palkankin maksaa ... kysyy vain, ketä on ammuttava, ja ampuu ... tupakan tarjoaa ... kelpasi Smithin tupakka ... keskustelevat ... jo näyttää pyssyään Smithille, nauta ... tässä ei voi kohta luottaa muuhun kuin itseensä. Naureskelevat, puhuvat sulassa sovussa ... tietysti Williamsista, suuresta roistosta, verenimijästä ... sehän on niiden mielilause.

Hän tarkkaili edelleen.

Jämeä pillinpuhallus osotti, että päivällisaika oli tullut.

Uteliaana kiirehti tehtailija akkunaan tarkastamaan joukkoaan.

Työläiset syöksyivät ulos.

Mutta portilla seisoi muutamia miehiä. Hän tunsi Brattin, Smithin ja Kinnusen pojan. Sitten eräs nainen, jonka kasvoja tehtailija ei voinut nähdä, läheni rohkeasti tyttöjä ja ojensi lappusia. Tehtailija oli utelias, haki kiikarin.

Jimi Hendersonin tytär!

Nyt pistettiin paperi pysyhurtankin käteen. Tehtailija ryntäsi ulos, sieppasi sen miehen kädestä ja kiiruhti lukemaan.

Se oli sanomalehti.

Ei suuri, mutta sitä terhakampi. Työmaalehti! Sen nimi oli: "Juustoparooni."

Hän mutisi:

— Jo keksivät ... Williamsin tehtailla jaetaan tällai-

sia ... palkka nälkärajalla ... ilma tukahduttava, kohtelu viheliäinen ... ahaa, Williams itsekin saa osansa ... "vanha kettu, joka on sitonut pikkuporvarit, imee maaseutua, yrittää oman unionsa kautta turvata nylkemistään, erottelee, urkkii, ... muistatteko Jimi Hendersonin juttua ..." jaa. Vai niin ... pitää ruokkoilla, jos tuota soviettia enää voi ruokota ...

Hän ei voinut jättää asiaa sikseen.

Meni työnjohtajan konttooriin.

— Siellä on sovietteja, kiljasi hän heti.

— Tiedän sen, vastasi työnjohtaja.

— No, niistä on päästävä.

— Kuka tietää kutka kuuluvat niihin? Soluja, herra Williams. Yksi jokaisessa verstasosastossa.

— Jo keksivät ...

Muuta hän ei voinut sanoa.

Päivälliseltä palaavaa joukkoa katseli hän melkein umpimielisenä.

Smith ja Bratt olivat portilla.

Jokaiselle näkyi olevan jotain sanottavaa.

Hän retkahti istumaan.

Hänestä tuntui, ettei hänellä olisi keinoja kaikkea tuota vastaan. Hänen unionsa, valtansa, verot, morketit, farmareiden kuristajat, kaikki nuo näyttivät toivottomilta tuota salaista, ikäänkuin kuluttavaa noroa vastaan, joka hissukseen hieroi tehtaissa ikäänkuin puro kalliota.

Bratt saa lähtöpassin.

Williams ei ollut tyytyväinen asioiden kulkuun. Tosin oli syntynyt hänen ja pikkuomistajain yhteinen rintama. Tosin hallitsi hän apureineen maaseutua. Klubissa hihi-

tettiin hänelle kuten ennenkin. Hän oli sitonut pikkuporvarit yhteen. Mutta jotain puuttui. Smith toisten työläisten kanssa teki tuhoa hänen kaalimaassaan. Uniosta näkyi tulevan uudempien ajatusten pesimispaikka. Hän erotteli. Mutta ei osannut erottaa sellaisia, joiden arveli olevan johdossa. Johtoa hän etsi. Bratt?

Tämä sai eropassin eräänä aamuna.

Williams lynkytti tehtailla, takanaan pikkupomo. Pysähtyi Brattin koneen lähelle, mittaili, hymyili omaa hymyään:

— Bratt... lihotpas, kun ei enää tunne. Kuulut soittavan suutasi uniossa. Mukava mies sinä... vai kolme lasta ja pulska emäntä, jaha... onhan sulla eloa ja oloa. Pitäisi oikeastaan sen union pitää huolta sinusta, kun niin suuresti hääriskelet sen asioissa... nyt kun täytyy luopua sinusta... vaikka sydäntä kirvelee. Jos käyt konttoorissa iltapäivällä, niin saat lapun...

Mutta ei se siitä parantunut.

Eräänä iltana oli Brattin asunnolla pieni kokous.

Tehtailijalla oli siellä miehensä, sillä hän leveili klubissa heti seuraavana iltana:

— Sääli Andrewsia, kun menee kai konkurssiin...

Andrews sävähti punaiseksi. Jotain paholaista oli tehtailijan silmäkulmissa.

— Perustivat osuuskaupan. Smith ja Bratt kai johdossa... Brattista tehdään isäntä ja minun työläisistäni ostajia... kai täytyy sekin laitos tässä elätellä. Pidänköhän puoleni....

Isku oli todella luja. Andrews nyki:

— Tuskin nuo...

— Alenna hintojasi, vastasi tehtailija ilkeästi.

— Alenna itse, tiuskasi Andrews.

— Lopetan liikkeeni... se olikin vain sellainen välipala... myyköööt muut soppaa, minä teen sitä...

Hän myi todellakin — ei osuuskaupan pelosta, vaan syystä, että hänellä oli muita hommia. Kaupasta muodostettiin jonkinlainen "markkinakorikauppa." Tehtailijan aivot työskentelivät hyvin: hän arveli, että siten sen nousevan osuuskaupan pistelee poskiinsa muutamassa kuukaudessa.

Brattista tuli nopeasti käytännön mies. Todellakin pistettiin hänet kaupan johtajaksi. Smith tuli apulaiseksi. Johtokunta muodostettiin farmareista ja tehtaan työläisistä.

Tehtailijaa huolestutti enimmin tehtaissa vallitseva mieliala. Ennen hän sai noilta ulkomaalaisilta nöyrän hatunkohotuksen. Nyt tuskin huomasivat. Mutta työnsä tekivät hyvin. Ennen pyysivät, nyt vaativat. Ennen antoivat ilmi, nyt sai tehdä, kuten tehtailija itse huomautti "kokonaisia poistovarauksia, jotta saisi edes yhden miehen katselemaan, mitä bolshevikit hommailevat juustopurtilossa."

Mutta maaseutu oli toki turvana.

Kaupungin ympärillä oleva maaseutu oli täynnä ulkomaalaisia: suomalaisia, ruotsalaisia, etelä-europalaisia, saksalaisia. Vanhempi polvi ei ollut juuri tekemisissä toistensa kanssa; nuorempi tanssi ja elämöi yhdessä. Vanhempaa polvea voi hallita vielä melko tavalla. Uskonnonriitoja, vaaliriitoja, kaikenlaisia kylvi tehtailija apureittensa avulla asukasten jauhettavaksi. Papujen, maidon, tomaattien ja tikkupuiden hinnat määrättiin taivaassa, selitti tämä hurskas kettu. Siksipä olikin mukavaa maksella alahintoja, sillä hän muisti itse silata kauppa-asioita jumalansanalla. Mutta nyt osuuskauppa, kuten välittäjä maaseudun ja kaupungin välillä, alkoi tehdä työtään.

Takaovesta kulkivat maalaiset, kun eivät rohjenenet etuovesta kulkea herra Williamsin valppaita silmiä kaihtaen. Pavut eivät tehneet tehtaaseen kauppaansa, jos Williamsin urkkijat näkivät farmarin tulevan osuuskauppaan!

Mutta vanhempi polvikin maalla alkoi katsella Williamsia kauppamiehenä, ei yksinomaan hyväntekijänä.

Syy oli yksinkertainen. Williamsin tehtaisiin varasi maaseutu ei ainoastaan puuta ja papuja, vaan myöskin työvoimaa. Kylät lähettivät sota-aikana sotilaita Ranskaan. Menetys oli kova, sillä kaikki pojat eivät palanneet. Tyttäret joutuivat tehtaisiin. Williamsin koneisto pyöri ensin mainiosti: pavut, puut, maidon, tomaatit, sipulit ja miehet varasi tuo tyhjentymätön aitta, maaseutu. Olivat iloisia, kun saivat käsivartensa kaupaksi. Mutta aikaa myöten huomasi maaseutu, että pojat ja tyttäret eivät olleetkaan enää samoja, käydessään kotonaan. Nurisivat, murjottivat, puhuivat nylkemisestä, vieraantuivat isien lujasta uskostakin. Alituinen puute, puol'nälkä, pyssymiehet, työstäajot, teollisuusruhtinaan raudankova hallinta — kaikki tuo yhdessä teki heistä — teollisuustyöläisiä. Maaseutu oli heidän syntypaikkansa, tehdasseutu heidän uusi kotinsa. Sen sijaan, että olisivat voineet säästää ja irrottaa vanhempien farmit veloista, he kävivät farmilla noutamassa perunansa, voinsa, kermansa. Usealla oli pieni autonsa. Mutta sen kustannukset otettiin oman suolen mutkasta. Williamsin koulussa karisi heistä turha tunteellisuus. He juttelivat nylkemisestään suorasukaisesti. He tiesivät prikulleen, mitä Williams keri kokoon maan tuotteilla ja kuinka paljo isäukko maalla sai palkokuormistaan. He kertoivat kotonaan pyssyhurttien temmellyksestä. käsikähmästä niiden kanssa. Sitten he puhuivat uniostaan.

Se oli hieman jumalatonta saloseutujen vanhemman polven mielestä.

Sillä heilläkin oli menneisyytensä, josta ei niin vain voinut luopua.

Williamsille oli kaikki tämä kehitys selvittänyt, että jotain pitää tehdä.

Ja hänellä oli hyviä apureita, joiden kanssa piti työskennellä yhdessä.

Eräs sellainen oli majuri Beldo. Hänen luokseen lynkytti tehtailija eräänä aamuna.

Mestari Beldo.

"John Beldo
Office.
Real estate, insurance & farm loans, Untertaker."

Tuo ilmotus oli kultakirjaimilla pääkadulle antavalla sivulla olevissa akkunoissa. Avoimista akkunoista saattoi nyt nähdä, että Mr. Beldo itse oli saapunut tänä aamuna toimistoonsa. Hän oli viisissäkymmenissä oleva mies, melkein liian lihava. Pää oli paljas. Pystyn nenän alla oli pieni, soma viiksipari Chaplin-malliin, punanen kuin lude. Puku oli vaalea, äsken prässätty.

Hän ei koskaan istunut liikahtelematta sinne tänne. Hän oikeastaan istuskeli, nojahteli, könähteli. Hänen kätensä siltä ajalta, jolloin kirves niitä hieroi, olivat vielä leveät kuin pari lautasia.

Hän ei ollut ainoa kaupungin tämänkaltaisista liikemiehistä.

Kun katseli akkunoita pääkadun varrella, niin luuli, että koko isänmaa oli myytävänä: melkein joka toinen

akkuna tarjosi parasta farmimaata, parasta metsämaata, valmiita ja puolivalmiita farmeja.

Tämä ajalta, jolloin rautatieyhtiö sai aikaan "buumin." Rautatieyhtiö löi silloin paaluja maahan. Linja vedettiin läpi soiden ja rämeiden. Kuin taikavoimalla nousivat maiden hinnat. "Realtoreita" satoi kuin pilvistä. Nuotta ulotettiin Suomeen saakka. Sieltä tuli velkaisäntiä, torppareita, renkejä yhtenä köytenä. Mr. Beldo oli mukana silloin rakastettavalla häikäilemättömyydellä myymässä "ihania farmeja" vastasaapuneille, liukkaasti pyöräyttäen markan poikimat dollarit omalle tililleen.

Kaupunki siitä syntyi.

Asema ensin, sitten tuli ravintola. Sitten pari työläisasuntoa. Sitten toisia lisäksi. Oikeustalo. Vankila. Kapakka — puolikymmentä niitä — sitten kirkko. Sivistys syventyi. Tuli jo hautaantoimittajakin. Mr. Beldo arveli, että hänellä on oikeus tuohon toimeen ja avasi siis hautaustoimiston maakauppansa yhteyteen. Lotteja viimeiseen saakka! Mr. Beldo oli kaukonäköinen. Kaupungille myi hän omistamastaan maakaistaleesta kappaleen hautausmaaksi, jos tosin, kuten hän ilmotti, se kirveli hänen sydäntään antaa niin arvokas maapala. Hän muutti nimensä Peltoniemen Beldoseksi, mutta kun amerikalaisille oli vaikeata lausua tätäkään muunnosta, lohkasi hän vielä tavun pois ja niin tuli hänestä Mestari Beldo, kuten suomalaiset häntä kutsuivat.

Mr. Beldo käsitteli ensin maata.

Vähissä ja suurissa erissä. Omia ja muiden. Varsinkin muiden. Maakauppa oli perusliike. Hänen muut liikehaaransa ikäänkuin puhkesivat maasta.

Vakuutusliike oli maaliikkeen nuorempi veli.

Sitä seurasi kiinteimistölainat. Hänen käsiinsä jäi

"irtainta rahaa", jota hän ystävällisesti lainasi 8 prosentin korolla, sitä ennen vielä lohkaistuaan lainaksi annetusta summasta "hankkimisvaivoja." "Vaiva" oli vain siinä, että hän kirjotti maksuosotuksen. Siten karttui kiinteimistöpapereita hänen taskuunsa.

Erittäin kukoistavana liikehaarana toi pakko eteen hautaustoimiston.

Siinä oli jotain kolkonjuhlallista.

Mutta sekin liikehaara oli aikojen kuluessa osottautunut tuottavaksi.

Tuli yksinäisiä miehiä. Ostivat maita. Takamaita tavallisesti. Jonain kauniina päivänä oli kaatunut puu päälle tai tapahtunut jotain muuta kaukana erämaassa.

Mr. Beldo kävi tavallisesti kuolleen hakemassa. Tutki miehen omistussuhteet. Valtion lakien mukaan se, joka hautautti, oli vähän niinkuin isäntä omaisuuteenkin nähden.

Täten ikäänkuin itse kuolemakin otti osaa Mr. Beldon liikehuoliin.

Poliittista puolta ei tietysti noissa akkunailmotuksissa näkynyt.

Mutta liike pakottaa politiikkaan. Talouselämä on politiikkaa. Etujen suojeleminen on politiikkaa.

Mr. Beldo ei tietysti ollut yksistään mikään politiikko. Eikä hänellä voinut olla omaa puoluetta. Mutta hän oli havaitsija.

Mr. Beldo oli omassa pikkupurressaan seilaillut liikemaailmassa. Politiikka oli se laivaköysi, joka kytki hänen kuuttinsa isompaan rosvolaivaan. Mr. Beldo arveli, että hänen arvolleen, liikehuolilleen, tulevaisuudensuunnitelmilleen ja suhteilleen Williamsiin sopi mainiosti republikaanipuolue, ja siksi vääntyi hän sen vanaveteen. Hänelle

sattui puoluetyössä pieni erehdyskin. Eräässä kokouksessa, jossa hänenkin piti puhua, änkytti hän puolueen ohjelmasta ulkoa opettelemansa kappaleen. Eräs ystävä huomautti silloin, että se olikin demokraattipuolueen ohjelmasta. Sen johdosta kutsuttiin demokraatiksikin. Mutta se ei nyt tietysti tehnyt haittaa. Republikaani hän silti oli — koskapa Williamskin oli republikaani.

Näin iskostui hän kiinni monilla eri juurilla tähän seutuun. Pikku läntti isänmaata oli hänen. Tosin oli toisiakin pikkuyrittäjiä samalla kadulla. Mutta ne olivat hänestä riippuvaisia, kuten hän Williamsista. Ne olivat enimmäkseen ala-agentteja. Sellaisia, jotka saivat koota, mitä hänen pöytänsä runsaudesta tipahti. Talohuijareita. Ne onkivat, hän otti verkolla. Ne kuuntelivat, hän puhui. Hurraanhuutajia, mutta eivät tekijöitä. "Eroa on sillikalalla ja lohikalalla", lausui Mr. Beldo itse.

Eräässä maahuijausjutussa jäi Mr. Beldon käsiin muutakin kuin omaisuus. Se oli tapahtunut vuosia sitten. Hän ei päässyt tuohon omaisuuteen kiinni muuten kuin uhraamalla persoonallisen vapautensa. Hänen täytyi mennä naimisiin. Mutta siinä olikin tuhannen eekkeriä maata. Tukkimetsä päällä. Mr. Beldo pani silmänsä kiinni ja otti tuhannen eekkeriä — kirkossa, vihkijakkaralla. Nieleksi.

Mutta se oli tapahtunut parikymmentä vuotta sitten. Liitosta syntyi tytär. Mutta perheen keskinäiset suhteet eivät olleet kehuttavat. Mr. Beldo puhui usein kautta rantain kotikomennosta. Samoin kuultiin hänen omista "liikematkoistaan" suurempiin kaupunkeihin huikeita törsäilyjuttuja.

Mr. Beldo ryhtyi aikoinaan myöskin sanomalehtialalle. Hän perusti suomalaisten pikkuliikemiesten lehden.

Mutta että se olisi saanut kantavuutta, myi hän osakkeita myöskin raittiusseuroille. Liike luisti hyvin. Hän istui johtokunnassa. Hän määräsi kannan, koskapa se oli turvallisinta. Hän tunsi itsuvansa lujasti jakkarallaan. Lehti kertoi hänen matkoistaan. Se julkaisi hänen omat karut kirjotuksensa. Mr. Beldo nimittäin oli opetellut kirjottelemaan ikämiehenä. Mutta ne kirjotukset olivat reiluja. Niissä ajettiin jokseenkin ujostelematta hänen asioitaan. Toimittaja piti niitä arvossa, koskapa muuten ei olisi olo ollut turvattu.

Mutta lopulta kävi hieman ohraisesti.

Rakennus osotti luhistumisen merkkejä. Ilmestyi eräs toinen lehti. Se oli työläisten. Sen sanalla tuntui olevan tenhovoimaa. Se iski Beldonkin liikeasioihin. Se kokosi joukkoa. Raittiusseuroista alkoi muodostua työväenyhdistyksiä. Mr. Beldo aavisti, että lehti menee, jos ne pääsevät soittamaan suutaan. Siksi asetettiin lehti konkurssiasteelle. Tällöin raittiusseurat tunkivat osakepaperinsa Beldolle. Leikkaus onnistui. Beldo kokosi osakepapereita, "myi" yhtiön itselleen ja sillä hyvä. Mutta toisaalta lehti menetti lukijansa. Vain pimeimmissä seuduissa se teki kauppansa. Beldon nyrkin alla olevat tietysti olivat pakotettuja sitä tilaamaan. Mutta sen kukoistusaika päättyi siihen joka tapauksessa.

Mutta Mr. Beldosta oli kuitenkin tullut kaikkine hommineen ja sivuhommineen "huomattu kansalainen", kuten hänen oma lehtensä kertoi. Hänestä tuli "etevä toimihenkilö", "kuuluisa liikemies", "edustava suomalainen" jne. hänen oman lehtensä uutisissa; ne uutiset olivat sitäpaitsi hänen konttoristaan. Hän kuului synodan kirkkoon. Toimi sen esimiehenä.

Tämä oli hänen valoisa, päivänpaistoisa puolensa. Julkisuussivu.

Toinen puoli, tärkeämpi, näkyi liikemenettelyissä.

Hänen mielilauseensa oli: "minulla on monenlaista rahaa." Tämä etevä mies tarkotti sillä tienestejään. Toisellaista todellakin oli raha, joka saatiin hautaustoimiston kautta. Maakeinotteluraha taas oli oikeata ja alkuperäistä rahaa. Yhtä veroisena sen rinnalla oli farmilainat, Mr. Beldon hellän huolen esine. Ne tuottivat aina. Ne päättyivät aina suurempaan tai pienempään onnettomuuteen — sille, joka ne oli saanut. Hän eli niiden lankeamisaikana liikeneroutensa kunniakautta. Niiden antaminen ja poisottaminen oli muuttunut taiteeksi.

Ensin laina. Mies on pulassa. Tulee Beldon toimistoon. Beldo on hieno, osaaottavainen:

— Tarvitseppas tietenkin... rahaa. Lujassa se on nykyisin. Ettäkö maksat takaisin, tottakai. Sinä, rehellinen mies, makseletpa tietenkin, kukas sellaista epäilee. Mutta ovat kuivuneet nuokin pankit, mitäs kun aina vain otetaan, he he... eihän sitä ehdi valmistaakaan. Kallista rahaa kyllä olisi, mutta mitäpäs sinä sillä... jottako viisi sataa, jääs. Jaa että pystyt maksamaan, tottakai, mikäs bolsheviki sinä nyt olisit, ettet maksaisi. Jos vaikka kahdeksan prosentin rahaa, se kai olisi halvinta... pörssiuutisia katselin. Ja jos vaikka muutama kymppi hankkimisvaivasta, kun on lujassa. Niin jotta huomenna jo? Kyllä kai sinua täytyy auttaa. Jaa, vai on maasi jo maksussa, jottei kuin tuhannen velkaa, hä, kylläpä sinä rikastut, polonen. Saahan sellaista omaisuutta vastaan tuhannenkin yhtä helposti.

Sillä tavalla se alkoi.

Sitten lankeamispäivänä:

— Vai et saa kokoon... kovasti ne puristavat minuakin. Mukava talo sinulla. Nuori mies, jaksathan sinä... puskea töitä... vai et jaksa maksaa, vaikka piti.

Hiljalleen, ikäänkuin varoen lakastutti hän toisen toiveita lainan pidentämisestä.

Se oli ihan taiteilijan työtä.

Niin että kun vasara paukahti sheriffin toimittamassa pakkohuutokaupassa, niin uhri itsekin piti sitä jonkinlaisena kohtuullisena rangaistuksena... että hänen pitikin vääntää niin kunnioitettu koneisto liikkeelle, jos kohta kapinahenki yritti sopertaa väliin omaa ääntään.

Näinä onnellisina vuosina oli siis Mr. Beldo päässyt melkoiseen asemaan. Hän kävi klubissa päivällisellä. Hän kutsui tovereitaan etunimellä. Kuvernööri oli jaaritellut kylässä käydessään "suuren suomalaisen" kanssa.

Hänen ympärillään oli joukko pienempiä yrittäjiä. Sellaisia kääpiöitä titaanin rinnalla. Sentinmetsästäjiä. Mutta ne olivat välttämättömiä. Usea niistä kerskui alottaneensa "tavallisesta työläisestä." Kohosi sitten. Kohotessa ei kohonnut muu kuin taloudellinen asema. Mutta sehän olikin pääasia. Muu oli sivuseikka. Sitäpaitsi edusti prässätty puku jo ikäänkuin sivistystä. Ne olivat rohkeita, viekkaita velikultia. Joku silloin tällön hävisi seudulta — jotain "onnistunutta" kepposta tai konkurssia. Joku livisti jonkun pikkuporvariseuran rahat taskussaan. Joku imi kuiviin johonkin isänmaalliseen tarkotukseen kootun rahaston. Joku oli myynyt olemattoman kaivoksen osakkeita. Joku suoritti tusinaopistossa tutkinnon ja esiintyi palattuaan lääkärinä taikka lakimiehenä. Se oli ovelaa, liukasta, sivistymätöntä sakkia. Niiden joukossa pappeja, jotka tuskin osasivat lukea.

Ylimmällä suomalaistunkiolla heilui kuitenkin Mr. Beldo.

Mr. Beldolla oli kuitenkin liikehuolia.

Ja tänä kirkkaana kevätaamuna nuo huolet ikäänkuin pakkasivat esille.

Hänen luontainen huumorintunteensakaan ei kyennyt niitä hälventämään.

Parisenkymmentä vuotta sitten hän muutti "koko Lapuan pitäjän ja puoli naapureista", kuten hänen mahtavat ilmotuksensa kehuivat, erääseen takamaan jokilaaksoon.

Se oli outo, ihmeellinen kulkue, joka silloin talsi takamaille. Körttimekoissa kulkevaa, nuorta, elinvoimaista kansaa, vihlovin synkin katsein, nyrkit leveät kuin lapionterät. Se oli todellista eteläpohjanmaalaista kansaa. Köyhtynyttä, tiloiltaan ajettua. Tukkivaunussa oli tuotu New Yorkista tänne. Beldo kuljetti sitä kaupungilla kuin karjaa, näky, joka houkutteli jokaisen akkunaan katselemaan. Kontit selässä, toisilla letkavarsipiippu hampaissa, naisilla huivit. Jokaisen kasvoilla oli terve rusko. Jokainen nuori neito oli saastuttamaton ja ujo. Jokainen nuorukainen oli saanut korven kasvatuksen. Salojen karu luonto oli heihin kaikkiin leimansa lyönyt.

Mr. Beldo eli silloin onnellista aikaansa. Hän oli noiden puhetaidottomien siirtolaisten setä ja isä. Huoltaja, ystävä ja opastaja. Hän taputteli ujoja tyttöjä leuan alle. Hän antoi kauppakirjat. Hän pusersi villasukista rahat. Hän hommasi tavaraluottoa siirtolaisille. Hän vei heidät nukkumaan. Hän oli heidän iltarukouksessaan. Hän hommasi, könysi virastoissa. Siirtolaiset oppivat kutsumaan heti ensi näkemältä "mestari Beldoksi." Tytöt niijasivat. Pojat kopasivat lakin lippaa kun hän meni ohi.

Sinne takamaalle hän ne vei.

Kauppakirjat tehtiin jokaiselle.

Komea kylä siitä syntyi — kun ensin oli raivattu metsänjätteitä pois.

Ensin suuri tukkiyhtiö riistänyt siltä paikalta metsät, jättäen ryteikön raiskauspaikalle.

Sitten tuli toinen, Williams tehtaineen, ja haravoi pienemmät puut.

Sitten tuijasi paikalle maakeinottelija herra Beldon haahmossa ja mittasi ja jakoi.

Ja sitten sinne lähetettiin "hyvien kalavesien ja äärettömän rikkaan metsämaan" keskelle, kuten Beldon mielikuvitusrikkaat ilmotukset kertoivat, tämä Suomen saloseutujen väki.

Ensin tönö siellä täällä. Sitten suurempia. Sitten teitä. Ratastiet tasotettiin, linjotettiin hieman suoremmiksi. Sitten ryhmä asuntoja lähekkäin. Sitten ilmaantui säkki selässä mies, joka myi kaikenlaista tavaraa.

Kirkon rakensi kylä ennen muita julkisuusrakennuksia. Puinen, koruton kirkko se oli. Omasta keskuudesta sorvaantui sananlevittäjäkin — karua, omaa kieltään käyttäen ohjaili sanan tuntemiseen. Kastoi, hautasi ja toimi lukkarina ja suntiona samanaikaisesti.

Ihmeellistä kansaa!

Avautui peltoa, niittyjä. Lisääntyi karja. He nykivät, touhusivat, kaivoivat, nikartelivat, takoivat ja rakensivat. Heidän elämänsä oli alituista taakan hivuttamista eteenpäin. Jos toisen taakka tuntui raskaalta, niin toinen auttoi. He puhuivat toistensa vioista avomielisesti, mutta ei katkeruudella ja ilkeydellä. Jos he saivat hyvän käsityksen jostain henkilöstä, niin sitä oli vaikea poistaa. Jos Mestari Beldo sanoi, että tuo lehti on tilattava, niin he

tilasivat. Jos hän sanoi, että tuon paperin alle sopii kirjottaa nimensä, niin he kirjottivat. Kun Mestari Beldo kävi heidän luonaan silloin tällöin, könähteli, nojahteli, puhuskeli, niin eukot riitelivät, kuka saa arvomiehen luokseen päivälliselle.

Niinpä siinä sitten syntyi asutus — vuosikymmenien kuluessa. Ne, jotka miehuutensa parhaassa kukoistuksessa olivat saapuneet tänne, alkoivat kallistua iltaan; päässä oli hopeata, lastenlapset jo touhusivat ympärillä.

Pojat olivat Williamsilla töissä, tytöt myös. Mutta vanha polvikin heilui vielä. Terhakkana, uupumattomana. Vanha polvi omasi entiset katsomuksensa. Niitä tosin järkytti tuo ihmeellinen seikka: mitä enemmän työtä teet, sen köyhemmäksi tulet. Ei auta siinä rukous. Ei auta siveä, nuhteeton elämä. Williamsin tehtaiden ilmestyminen seudulla vuosia sitten riemastutti heitä. Muka tässä maan arvo nousee. Loputkin metsät menevät hammastikuiksi, rulliksi, teollisuustarpeiksi, vannepuiksi, haloiksi, pölkyiksi, maito juustotehtaaseen. He raatoivat melkein imulapsia myöten. Verot nousivat kilpaa. Williamsin tehtaat, sen sijaan, että tuottivat hyötyä, imivät elinvoimaa, nostivat veroja. Tomaatit, pavut, juurikkaat, joita Williams ilmotteli ostavansa "päivän korkeimpiin hintoihin", piristivät hetkeksi. Mutta sitten havaittiin, että Williams otti suorastaan ilmaiseksi alamitoillaan. Kun lisäksi Beldo heilutteli kiinteimistölainapapareitaan nenän alla, niin oli luovuttava — ikäänkuin pyssyn uhatessa.

Tänä ihanana aamuna siis Mestari Beldo mietiskeli ja odotteli.

Ja pian ilmaantui kadulle Mr. Williams koirineen.

Ihan lentämällä hypähti Mestari Beldo ovelle, pokkasi, kumarsi, auttoi tuoliin, hutasi maton koiran alle.

Williams tarttui heti asiaansa:

— Beauty thse, äläpä pilaa mattoa... no nyt se meni... sulla on iso konttoori täällä, keikut pomona, hautailet, myyt maita... onnen poika. Pitäisi sinne suomalaiskyliin hieman saada järjestystä... muka aikovat myydä papunsa, tomaattinsa ja maitonsa yhteisesti osuuskaupan kautta... muka nyljen heitä. Pitäisi kiinnittää niiden ajatuksia muualle... kirkkoon tai muuhun... tässä ollaan muuten hukassa. Jaa, että morketit... Pitäisi katsoa, etteivät pahemmat saa lainojaan pitkitetyksi, niin oppivat siinä sitten pavuistaan mahtailemaan... Vai on joukossa aina joku bolsheviki... jaa etteikö oikea bolsheviki, vaan että siltä välin. Andrews parka kai tekee loppujaan... eivät käy hänen kaupassaan, vaan pyörtävät osuuskauppaansa.

Mestari Beldo imi vieraansa sanoja kuin kuiva sieni.

— Tässä täytyy panna tämä minun jointini kiinni, jos ei muu auta... he, he, vaikkapa vain tikuista ja pavuista onkin kysymys. Ja kaiketi te muut tulette sitten mukana... vaivaistaloon, kun minun täytyy mennä... olivat jo valita majurinkin omasta sakistaan.

He puhelivat kauan. Tai oikeastaan Williams puhui ja Beldo kuunteli — kuunteli kohteliaasti, selkä köykyssä. Sitten lähtivät he yhdessä autolla maaseutua kohti.

He ajoivat pitkin maaseudun oivallista tietä.

Viimein näkyi kylä. Taloja siellä täällä. Kummallinen vinttakaivo pistäysi esille eräästä. Sauna jokaisen talon yhteydessä.

Kirkko oli hieman kallellaan.

Olivat rakentaneet sen lähteen silmälle. Ei siinä aut-

tanut sementti eikä kivi. Vähän aikaa voi vesi pysyä loitolla, mutta keväisin ilmaantui jo nurkkauksen alle, työnsi syrjään sementin ja kivet, ikäänkuin pois tieltään, että saa katsella taivasta. Rakennus huojui tämän kirkkaan, vetisen perustan päällä, kääntyen hiljalleen kallelleen.

Koulu oli kirkon vieressä.

Äkkinäisen päähänpiston johdattamana Williams pysäytti auton ja työntyi kouluhuoneeseen.

Opettajatar oli juuri selittämässä Amerikan historiaa.

Hän punastui korviaan myöten, kun molemmat tunnetut miehet työntyivät sisälle.

Mutta opetus jatkui omaa latuaan. Pellavatukkaiset pojat ja tytöt katselivat vieraita silmät pyöreinä kuin sarkanappi.

— No, mikäs mies oli Roosevelt? kysyi opettajatar.

— Insinööri, vastaa eräs.

— Eikä ollut. No, sanokaapa.

Pieni poika viittaa kiihkeästi:

— Pallopeluri.

— Eikä ollut. No?

— Amerikan presidentti.

— Jopa osasit. No, mitäs hän teki eläessään?

— Lakeja teki.

— Ja mitäs muuta?

— Matkusti.

— Jaa. Matkusti. Ja mitä löysi?

Luokka vaikenee.

— Löysi uuden joen, pojat. Missä hän kävi metsästämässä?

Kaikki viittaavat.

— Metsässä, vastaa sitten eräs.

— Mitä hän ampui?

— Skonkin ampui.

— Voi sinua. Leijonia hän ampui. Hän oli suuri... Roosevelt. Painakaa mieleenne, että hän oli suuri mies, kun joku kysyy. Suurin mies sitten Washingtonin... No, entäs Wilson, mikäs hän oli?

— Presidentti.

— Oliko hän suuri?

— Oli.

— Kumpi on suurempi, Roosevelt vaiko Wilson?

Kädet nousevat arasti. Eräs poika vastaa:

— Roosevelt.

— Niin. Miksi?

— Ampui paremmin.

— Jaa. Ja mitä löysi?

— Uuden joen.

— Jaha. No, onkos Venäjällä presidenttiä?

— Ei ole! karjasee luokka yhteen ääneen.

— Onpas, lausuu joku.

— Mutta eihän siellä ole tasavaltaakaan, selittää opettajatar. Siellähän roistot ovat vallassa, eikö niin, McKinnon?

— Ei minun nimeni ole McKinnon. Minä olen Matti, Mikko Kinnusen poika, vastaa poika silmät tapilla.

— Onkos Venäjällä tasavalta?

— On.

— No, kuinkas Mikko niin sanoo, vaikka on sanottu, ettei ole?

— Mutta siellä on! kivastaa poika.

Vieraat lähtivät. Helpotuksen huokaus pääsi opettajattarelta.

Oivallinen hetki houkutti tehtailijan puhumaan:

— Painivat presidenttien kanssa. Tietysti kuollut re-

publikaani on parempi kuin demokraatti ... nyt on Beauty kastellut istuimen ... vai jo nulikatkin puhuvat Venäjästä ... kumpahan vain pysyisivät tässä maassa ... Suuri mies, se Roosevelt ... joen löysi ... he he ... jopa keksi!

Kinnusen talon kohdalla auto pysäytettiin.

— Siitä morketista tulin juttuamaan, alkoi Beldo, jurnuavat rahaa minulta, että pitäisi saada maksuun.

Isäntä oli huolestuneen näköinen:

— Eikö tuota voisi jatkaa?

— Miksei se kävisi laatuun, mutta kun kuulutte myyvän papunne ja puunne muiden kautta, niin ... ja vanhin poikasikin on Williamsilla töissä ...

— Sano, että vararikkoon tässä mennään kaikki, suhisi Williams toisen korvaan ... että rahat menevät muualle, eivät lihota tätä kylää ...

Toisesta huoneesta ilmaantui äkkiä eteen Bratt.

— Ka, Bratt, ystäviähän täällä onkin, oli tehtailija riemastuvinaan. Ka, sinä sitä olet etevä mies ... suotta niitä hammastikkuja olitkin siellä veistelemässä, kun kerran tuollainen liikenero ... ihan hävettää, että en ennen ... huomannut, vaikka neroja on ihan omassa nurkassa. Vai kaupan asioilla häärit. Minä tässä vain raitista ilmaa vetelen ja saavat kai sitä muutkin pian vedellä, kun köyhyys pakkaa ... jaa, etpä tietenkään meidän tehtaan kannuja myy kaupassa, mitäs sitä nyt, kun kerran omasta keskusliikkeestä saa vallan sirpin ja vasaran kanssa ... he he.

Bratt hymyili, ei vastannut.

— Beldokin köyhtyy, että pitäisi saada omansa pois ... kun kerran eivät myy minullekaan ... Oma kauppapa tietenkin täytyy olla, sillä kuluttajahan tässä minäkin

olen... sapuskaahan tässä me kaikki vielä tarvitaan. Ei elätä se pelkkä vallankumous... jaa, kuluttajatietoisen tässä täytyy olla yhden jos toisen...

Kulkue lähti. Bratt Kinnusen kanssa jäi.

He kävivät talosta taloon. Edellisenä vuonna oli peruna ollut hyvässä hinnassa. Seuraavana vuonna lyötiin maat täyteen perunoita seurauksella, ettei kukaan maksanut niistä mitään. Oli pakotuttu lainaamaan.

Ja näitä lainoja Beldo oli nyt ahdistelemassa.

Kuin hävityksen kauhistus kulkivat nämä miehet, tehtailija suolaten iskettyä haavaa politiikallaan, opillaan alistumisesta, toinen ikäänkuin vääntäen puukkoa haavassa. Ei siinä auttanut rukous, ei selitys. Koko kylän taloudellinen perusta irtaantui kuin naula lahosta puusta. Huolestuneena kysyi vanha polvi: mitä nyt, mitäs se Beldo... taitaa tulla jumalan rangaistus, ei ole riittävästi rukoiltu. Ne, joilla oli poikia ja tyttäriä Williamsin tehtaissa, ymmärsivät paremmin ja nousivat vastarintaan; menköön talo, arvelivat, jos tarvis; mitäpäs tässä yrittää kun ei ole kuitenkaan yrityksestä hyötyä.

Tyytyväisenä palasi Williams kotiinsa, kävellen Beldon konttorin luota herraskaisten kaupunginosaan, koira perässä. Myhähteli:

— Kun kiristävät, niin täytyy, ei auta... tshe Beauty, äläpäs rähjää sen likaisen rakin kanssa, kylläpä sinulla on maku... vai tässä ulkomaalaiset... pitää ne hajottaa, kauhistuttaa niitä, leikata ylpeys pois, että tietävät...

Tehtailija laatii lakia; tervaristi palaa osuuskaupan edessä; Andrewsin hihassa on tervaa.

Aamulla oli tehtailija loistavalla tuulella. Saneli kirjeitä. Tyttö kirjotti kuin tuskassa:

"Kongressimies Hanson: Se laki, josta oli kysymys viime vaaleissa... ulkomaalaisia koskee... pitää ajaa läpi heti... että siinä saisi olla niinkin, että jokaisen ulkomaalaisen sormenpääkuvat otetaan joka vuosi oikeuden huostaan, että on maksettava joka vuosi kymmenen dollaria veroa, että ne helvetin roistot...

"... helvetin roistot..." tavasi tyttö.

— ... no ei sitä juuri niin, että isänmaa olisi turvassa... ei aina tiedä, ketä tulee maahan, kun veräjä on auki kuin tallin... he... ja että todellinen kansalaisuus todetaan vasta siten, että jokaisen, olipa syntynyt tässä maassa tai ei, tulee astua kahdeksi vuodeksi hammastikkutehtaaseen... tuota kahdeksi vuodeksi joko teollisuuden tai liikenteen palvelukseen; ellei sitä tee, niin ei ole kansalainen sekään, joka syntyy tässä maassa... Älä pane hammastikkutehtaaseen, vaan teollisuuden palvelukseen... Että pitää osottaa olevansa todellinen amerikalainen uhrautumalla isänmaalle, ottamalla osaa tuottamiseen ... ja että jokainen ulkomaalainen tai sellainen amerikalainen, joka ei ole täyttänyt tätä vaatimusta, voidaan siirtää koska tahansa maasta pois ja sakottaa enintään viisi tuhatta ja kaksi vuotta vankeutta tai molemmat... ja että kaikki ulkomaalaisten yhdistykset, vaikka niissä olisi amerikalaisiakin, kuten osuuskaupatkin, on kiellettävä epäamerikalaisina... he...

Lakia tuli kuin köyttä. Tytön kynä lensi paperilla.

"... kiellettävä epäamerikalaisina..." raapusti tyttö.

— ... jos ei kiellettävä, niin ainakin katsottava, että ... oikeat liikemiehet saavat etuoikeuksia ...

Tyytyväisenä hyvin vietettyyn aamuhetkeen vaelsi hän kannuttimolle.

Hänen vaaniva katseensa etsi. Jokainen mies ja jokainen nainen joutui kuin suurennuslasiin.

Hän seisoi erään nuorukaisen takana. Nuorukainen söi. Hänen tehtävänään oli tinata kannuja. Hänen edessään oli avonainen hernekannu. Hän otti siitä sormin herneitä suuhunsa.

— McKinnon? kysyi tehtailija.

Nuorukainen säikähti. Hän kävi valkeaksi kuin palttina.

— Yes.

— Pistelet poskeesi minun papujani, alotti tehtailija enteikkäästi. Varastelet ... nuoresta lähtien ... vai Kinnusen poikia ... vai on kahdeksan Kinnusta kotonakin ... kai bolshevikeja, eikö ... jaa, nuoresta sitä pitää ... sovietteja ajatella ... eihän meistä ukoista enää sellaiseen hommaan ... vai kahdeksan teitä on kotona ... pulskia poikia, oletan ... Ja koulussa vielä toinen puoli ... vai niin. No, olipa se paha, kun täytyy antaa sinullekin lomaa ... ei vetele tämäkään bisnes kuten pitäisi ... mutta tervetuloa takaisin jahkahan ehditään katsella.

Isku oli sattunut. Kuin huumeessa poistui nuori Kinnunen. Varas ...

Hän vaaniskeli, pikkupomo kiersi perässä.

— Kirotun hyvin tekevät työnsä, mutta miettivät piruja ... Mitähän ajattelevat illalla?

Hän lynkytti klubiin illalla, otti heti täyden lastin ja pelasi vuoroon majurin, vuoroon sheriffin kanssa. Vain osa klubin vakinaisia asukkaita oli saapunut.

Viimein syöksyi sisälle Carlson, istahti hengästyneenä, sitten sai suunsa auki:

— Polttavat tervaristiä osuuskaupan edessä...

— Ja toinen palaa jonkun matkaa kaupungista, kylän kohdalla. Akat ja ukot ovat kauhuissaan.

— Lyöppäs pallosi, irlantilainen, mitäs töllötät. Ei siellä sinua tarvita, jos joku huvittelee... hei, tuoppas rommia sheriffille, että miehistyy... pidäppäs majuri Beautya, ettei pyöri kintuissa... ei siellä tarvita, antaa poikien huvitella. Vai ristiä poltteleva. Jopa tuo oli jotain... he.

Andrews tuli sisälle, istahti väsyneen näköisenä lähelle Williamsia ja katseli. Mitä lienee katsellut — tuotako daimoonia, joka pelasi, vai itsekseenkö mietti.

Tehtailija karjui rattoisasti:

— Hei, tuokaapas rommia... Andrewskin ottaa ryypyn... mies hänkin on.

Ja kun rommi tuotiin, otti hän lasin ja vei itse Andrewsille, kuiskaten:

— Pyyhi terva pois takkisi hihalta! Mitäs sitä nyt noin julkisesti ilmottelee, että on ollut ristinpoltossa...

Andrews sävähti punaiseksi, nieli rommin ja meni viereiseen huoneeseen.

Yksi ja toinen pikkuporvari työntyi sisälle enemmän tai vähemmän salaperäisen näköisenä.

Hän lähti pois sheriffin kanssa, muutti mieltään ja käski Andrewsin mukaan. Nämä kannattivat pehminnyttä tehtailijaa, tämän kielen laulaessa yhtä mittaa:

— Ristiä oli Andrews polttelemassa, kun liike käy huonosti... tulee sitten klubiin käpälät tervassa... tshe, Beauty, äläpä pyöri jaloissa... Andrews on hyvä katoliikki, mutta se ei estä häntä kuulumasta Klaneihin...

kun bisnes ... Tervailisi juutalaisia, mutta mitenkäs ylettyy ... Williamsiin, jonka pappa oli juutalainen ... vaikka poika nielee sianlihaa klubissa ja antaa huutia ... Talmudille ... he.

— Ei sitä tarvitse huutaa, inisi Andrews.

— Mitäpäs sitä ... ja vielä sheriffin läsnäollessa ... oliko Beldo lähettänyt poliisit pois ... vai oli. Entäs Smith ja Bratt ... pitihän niidenkin akkunan alla poltella ... joku tervattu hammastikku, hä? Jos olisit sukkelampi mies, niin tekisimme sinusta kongressimiehen, Andrews, mutta olet liian jalo ja ihanteellinen ... suuri mies.

— Älä nälvi.

— Minä ... sinä olet suuri mies ... etevä, oikea amerikalainen. Kun bisnes käy huonosti, niin tervaa hutkii selkään ... pelkään sinua, veijari. Laillista isänmaan tervaa ...

Tehtailija oikein hekumoi saadessaan kyniä Andrewsia.

Maaseutu pohtii.

Vaikkapa huhut uudesta rautatiestä olivat saaneet ruton lopun Stevensin pakenemisen kautta, oli nyt vasta maaseutu päässyt siitä kuusalle.

Uusi rautatie!

Elämää, dollareita, työläisiä, hinnannousuja, liikennettä!

Ulkomaalaiset maanviljelijät hieroivat asiaa:

— .... kohenee se siitään, kun tulee uusi tie ... Williams peräsimessä ... se poika osaa.

Ruotsalaiset, saksalaiset, tanskalaiset, puolalaiset farmarit lähenivät ja saivat asian ymmärretyksi:

— Nuu reiloot, jea, laat of moni in it.

— Jest hört it.

— Täkses koing puti hai, pat Williams, sanomakonna, fikses oolrait!

— Hört somting about Ku Klux Klan?

— No.

— Vell, tei protestant, no katoliks.

— Vad apaut kooperative store?

— Punk I sed. Peter pii konektet vid Williams. He pais piis ant everiting.

Niin se valui, tuo huhu, ensin hiljaisena, sitten väkevänä virtana, sukevina mielikuvina, että tuosta juuri se kulkee, ihan pellon poikki, papumaan vieritse.

Maaseutu eli politiikassa.

Pavut ja politiikka sopivat mainiosti yhteen.

Siellä täällä, radikaalisempien kylien tanhuvilla, paloi klaniristi herättämättä enää suurtakaan kauhua, sillä ristinpolttajista oltiin selvillä. Maaseutu otti sen tavallaan huvina vastaan.

Nuori sielu.

Nuori Kinnunen on jo kolmatta viikkoa jouten.

Hän on sairas, nälkiintynyt ja häpeissään. Hän ei rohkene mennä kotiin, tuonne vanhaan suomalaiskylään. Mitähän isä sanoisi? Mitä äiti? Varas!

Voisiko Anna varkaan kanssa . . .

Kaupungissa saapuu hän joka ilta, työn päätyttyä kannuttimolla, lähelle työläisjonoa. Hän tarkistaa kaukaa. Tuolla on tyttö. Hän ei rohkene lähestyä. Anna se on, kaunis tyttö, joka luotti häneen, nousi hänen mukanaan.

Nyt halveksii häntä, varasta . . .

Hän puristaa hampaita yhteen ja poistuu. Hän näkee, kuinka tyttö katseillaan etsii jotain, mutta ei löydä.

Nuori Kinuunen kävelee metsään, kohti maaseutua.

Nyt on hänen kaksikymmenvuotispäivänsä. Syntymäpäivä.

Nuori sielu haparoi pimeässä.

Menen ja tapan Williamsin!

Ei, et saa!

Sitten kun minusta tulee suuri mies, niin menen ja halveksin häntä. Menen suoraan hänen eteensä ja halveksin. Että tietää, ketä polki, kenelle teki vääryyttä! Kun tulen suureksi, aikamieheksi, niin löydän jostain kultaa, vien tyttöni kauaksi pois.

Nuori Kinunnen vaeltaa yhä edelleen. Minusta tulee suuri taiteilija. Ostan viulun, soitan, tulen suureksi! Silloin kostan! Tyttö ihailee minua. Vien hänet pois — kauaksi, jonnekin, jossa on kauneutta ja jossa ei ole Williamsia! Jossa ei ole häpeätä, jossa toinen ei syö toistaan, jossa vallitsee täydellisyys.

Sitten ikäänkuin parahtaa: äiti, anna anteeksi! Minä olen niin kurja, niin murheellinen! Minä en ole kuten muut ihmiset. Muut ihmiset saavat tehdä työtä, he ovat onnellisia, minä olen sopimaton! Minä olen varas!

Nuori sielu näkee kaiken takana vain yhdet kasvot: tehtailija Williamsin julmat kasvot. Yhdellä iskulla on tuo paholainen musertanut kaikki. Elämällä ei ole arvoa. Elämä on suurta petosta!

Ilta tulee. Hämärtää. Hän on tullut järven rannalle. Kotijärven ranta! Tuolla toisella puolellahan on isän talo. Siellä on varmaankin isä pihatolla. Siellä toiset suorittavat ilta-askareitaan. Hän kuulee ääniä. Veljet ja siskot leikkivät. Kalahtaa lehmänkellokin. Hän muistaa:

tuosta on vedetty suuri hauki, tuossa oltiin isän kanssa ongella. Tuolla kivellä on alasti paistettu päivää. Siinä on varhaisvanha sielu ensin herännyt, tehnyt maailmanmatkoja. Siinä, onkikivellä, on isä ensi kerran puhunut elämän kovuudesta hänelle, varhaisvanhalle, jonka kanssa voi puhua kuin ikätoverin kanssa. Sanonut hänelle: en voi, Mikko, päästää sinua jatkamaan koulua, ei ole varoja. Työhön täytyy mennä. Kannuttimolle! Silloin itki ensimäisen katkeran murheensa nuori sielu. He, isä ja poika, tuumivat siinä, ääni vavahdellen. Olisi lahjoja sinulla, selittää isä. Mutta ei ole sallittu. Ei voi. Miksi ei ole sallittu? kiivastuu nuorukainen. Ei voi, ei ole rahaa, kaikki menee. Mutta toisetkin...

Nyt tulee esille kauhea kysymys: mikä on elämän tarkotus? Nuori sielu yrittää löytää vastausta, mutta ei löydä sitä. Elämän tarkotus on... mutta vastausta ei tule.

Ilta-auringon viimeiset säteet heijastuvat vastarannalla olevan kodin akkunaan, säteillen tulisen viivan hänen silmiinsä. Ei! Sinne ei voi mennä! Ei voi! Mitä sanoisi isä, mitä äti? Hän on hyödytön, kelpaamaton. Hänet on häpeällä ajettu pois. Hän ei voi rakentaa yhdessä isän kanssa, isän, jonka hiuksissa on jo hopeata, joka luottaa häneen — pojan epäjumala. Isä on suuri mies! Hänet muistaa poika, kun tuossa yhdessä onkivat, isän vakaasti haastellessa. Siinä kasvoi sielu varhaisvanhaksi. Kasvat suureksi, selitti isä, auttelet minuakin, toisia veljiä, äitiä. Me miehet (oi kuinka se lämmitti!) olemme luodut taistelemaan, tekemään työtä. Kohotamme tämän tilan suureksi ja vauraaksi.

Se on murskana nyt. Kaksikymmenvuotias elämä on

tuhottu. Hän ei kelpaa mihinkään. Hän ei olekaan mies, vaan työtön hamppari!

Nuoren Kinnusen silmissä hämärtyy. Tulee ihmeen rauhallinen olo.

Tyynesti riisuu hän takin päältään. Tuossa on syvin hauta nuorelle sielulle.

Hän heittäytyy veteen, hänen päänsä painuu kummallisen onnentunteen vallitessa veden kalvon alle.

Voimakas käsi tarttuu häntä tukkaan. Hän kuulee isänsä miehekkään äänen:

— Poika, älä tee tyhmyyksiä!

Hänet vedetään kuiville. Voimakas käsi nostaa hänet olalle. Kulkija alkaa kiertää lahtea.

Hätääntyneenä kerääntyy perhe nuoren miehen ympärille. Hänet asetetaan sänkyyn. Hän tuijottaa kutakin heistä. Vihdoin purkaa nuori sielu suuren tuskansa rajuun itkuun. Äiti on täällä! Täällä on hyvä olla! Ja nuori Kinnunen sanoo:

— Äiti, anna anteeksi!

— Mitäs äidillä...

— Me olemme miehiä, sanoo vanha Kinnunen.

Ovensuussa on Hendersonin tyttö.

Hän lähenee nuorta Kinnusta, silittää hänen otsaansa. Mikä lämmin tunne valtaakaan nuoren Kinnusen!

— Anna anteeksi! sanoo hän.

— Minäkö! parahtaa toinen.

Ja kahden nuoren ihmisen kyyneleet valuvat tyynynpäällykselle, yhtyen yhdeksi noroksi — ikäänkuin yhteiseen ymmärrykseen. He ovat eläneet elämänsä ensimäisen suuren murheen ja rohkenevat katsoa eteenpäin.

Sarastaa.

Hätä ajaa yhteen.

Maaseudun asukkaat kokoontuivat.

Takamaiden ukkoja pitkine sänkineen, poikia, naisia, lapsia. Kukaan ei pyytänyt puheenvuoroa. Kun toinen lopetti, niin toinen alkoi.

Kinnusen äiti, lähes satavuotias, hampaaton, ketterä muija istui permannolla, kun ei ollut enää tuolia, kolisti piipustaan perät, täytti sen uudestaan, viritti ja juttusi:

— Yhteistä kansaa on nyljetty ja tullaan nylkemään. Ei ole keksitty keinoa... ottaapas sitä nyt kiinni, Williamsia... ei pysty meikäläisen käsi sen pojan tukkaan. Mutta voisi valita jonkun, joka kävisi sanomassa, että puristaisi vähemmän, niin enemmän heruisi. Pitäisi panna tuohon pihalle suuri vaaka, että kun Williamsin agentit tulevat ostamaan papujanne, niin siinä punnittaisiin, kansan nähden... ja kansa äänestäisi hinnan. Vaikkapa sitten piilukirveen kanssa vahtisi, ettei pääse voroilemaan... meidän papujammehan ne ovat.

— Te luulette hallitsevanne papujanne, tomaattejanne, mutta ne hallitsevat teitä, jurahti joukkoon Smith, joka oli saapunut kokoukseen.

— Pannaan vastalause, ehdotti joku.

— Mitä vastaan? kysyi toinen.

— Williamsia vastaan.

— Pannaan oma mies kongressiin, niin sitten...

— Saan ilmottaa, että pastori Saastamoinen tulee ensi sunnuntaina saarnaamaan, ilmottaa joku välillä.

Kokous jatkuu samaan suuntaan. Mutta selviää se siitään. Tulee jo yhteinen päätös: tuotteet menevät osuuskaupan kautta tänä kesänä; joka haluaa, niin yrittäköön

toista tietä. Päätetään pitää toinenkin kokous. On hieman lämmitty tässä ensimäisessä.

Smith otti Kinnusen lujille:

— Näitkös, että kaikki olivat kapinatuulella?

— Ei se ollut ensimäistä kertaa.

— Mikset johda?

— En minä ole johtaja.

— Se on jo hulinaa, tuo. Se, joka nostaa järjestävän nyrkin ja ohjaa sokean kapinan oikeille teille, osottaa tien, jota käydään, se voittaa. Johtajaa tarvitaan.

— Ei meistä kukaan pysty siihen.

— Mutta paras aines — ja yhdessä. Puolue pitää olla, Kinnunen. Puolue johtaa.

— Ei siihen saa kaikkia liittymään. Katkismus on meidän pääkirjamme... Jos joku liittyy, niin mitäs siitä.

— Ei tarvitsekaan. Etujoukko — luottojoukko, se ohjaa. Muut mukana. Hankkikaa joukon luotto, mutta ei yksityisinä, vaan puolueena, puolueen jäseninä.

— Meillä on se. Kyllä ne luottavat.

— No, mikset sitten järjestä — joukkoluotoksi? Viisi tai kymmenen miestä alkaa. Onhan teitä täällä. Hankkikaa toisten luotto. Siten menestytte. Ei hyvinä miehinä, vaan puolueena. Eikä saa kalikalla lyödä päähän, jos ruotsalaiset ja muut tulevat mukaan. Ottakaa niiden luottomiehet mukaan.

— Mutta sinähän sanot, ettei tälle järjestelmälle voi mitään, vaikkapa yrittäisikin — ihan kongressiin saakka.

— Ei voikaan sitä tietä. Mutta joukko luottaa vielä. Kuulitkos mitä äitisi sanoi? Pitäisi panna suuri vaaka... muka Williams luottaisi vaakaan. Ne eivät lakkaa luottamasta ennenkuin niitä petkutetaan perinpohjin. Valtion pitää petkuttaa, kongressin, lainlaatijakunnan, kaikkien,

niin oppivat ymmärtämään. Eihän lapsikaan usko, että tuli polttaa, ennenkuin on koetellut. Puolue pitää olla, Kinnunen. Puolue johtaa. Se vie voittoon kuten Venäjällä.

— Williams saa tietää.

— Kuinka? Mistä hän sen tietäisi? Tietysti hän aavistaa, mutta ei tiedä. Pitäkää liivintaskussa puolueenne, ei sitä tarvitse näytellä. On kannuttimollakin puolueosastoja ... odottavat teitä. Poikasikin luuli järjestelmää itsensä jumalan luomaksi ja oli tappaa itsensä, kun ei muka sovi tähän maailmaan. Yrittäkääpäs.

Williams itse oli huonolla tuulella. Valmisteli tavanmukaista klubimatkaansa, märehtien illallista. Sheriffi Murphy oli illallisvieraana.

— Andrewsin kaupassa oli eilen tulipalo ... ensimäinen. Vakuutustarkastaja sanoi, että saisivat edes jonkun verran osottaa taitoa tulipaloissakin ... Sinun pitäisi useammin käydä kylillä ja nuuskia ... ja vaikka silloin tällöin vangita ... tässä on taas kongressivaalit. Soppa-rännilläkin on vaikka minkälaista uniota ja järjestöä ... otappas ne nyt kiinni, kun eivät puhele. Pitäisi hieman järkyttää, vangita pappoja maalla, niin oppisivat ... kunnioittamaan lakia ja oikeutta.

— ... jotain syytä, murahti sheriffi.

— ... eikö siinä ole syytä, kun kimittävät palkanlisää ja korkeampia hintoja herneistään ... millä elätän teidät, jos minut tapatte nälkään.

Vanha virsi, jonka sheriffi kuuli joka ilta.

Tehtailija piirteli jotain paperille ja mietiskeli ääneen:

— Aikovat kuulemma valita täältä kongressiin Smithin ... se poika osaa hypätä. Täytyy katkoa sen siipiä .... voisit katsella mitä se hommailee. Panisit kiinni ...

vähäksi aikaa. Ettei muka republikaani kelpaa, vaan pitää oikein omasta takaa...

Sitten lynkytti hän sheriffin kainalossa konttooriinsa. Edustalla odotteli Beldo.

Tyttö pikakirjoitusliuskoineen käskettiin paikalle ja vaaliohjelmaa tulevia kongressivaaleja varten herui kuin sarvesta:

— ... pitää saada kunnollisia kansalaisia... edustajiksi... Minä kannatan kaikkia hyviä parannuksia, kunhan pysytte kylmänä kanssani... ja odottelette, he... Liberialle täytyy saada vapautta ja perustuslaki... täytyy olla sananvapautta... suojeltava omaisuuksia ja henkeä Nicaraguassa, se vetää kuin lanta...

— ... kuin lanta, kirjotti tyttö.

— Ei juuri niin... veroja ei saa kiskoa liikaa... teollisuuksilta eikä keneltäkään, vaan jetsulleen... jumalaapelkääväiset miehet hallitukseen... hieman akoillekin ... luteerilainen tai katoliikki, kunhan vaan osaa bisneksensä... ja valtion on järjestettävä poliisin lisäksi kelpo kansalaisista järjestysrykmenttejä.... sammuttamaan metsäpaloja... hallitus antaa kiväärit käytettäväksi.

— Kivääreillä metsäpaloja sammuttamaan? kysyi sheriffi.

— Kyllä Carlson korjailee ennenkuin painetaan, mutta täytyy hieman vihjata, että tuntee...

Vaaliohjelma oli jyry, lupaili sitä, lupaili tätä. Liberialle vapautta! Pysykää kylminä!

He menivät klubille.

Andrews istui liidunvalkeana seinämällä, nieleksien lehdestä päivän uutisia.

Williams otti kepin ja ryhtyi pelaamaan sanavirran vuolaana pulpahtaessa:

— Kun ei olisi sattunut tulipaloa Andrewsin kaupassa, niin pistäisimme hänet kongressimiesehdokkaaksi...

Kuului hihitystä.

Williams jatkoi:

— Etevä mies... kuluu tässä pikku maailmassa... voisi hyödyttää isänmaata... toinen Patrick Henry, ja hieman jakobiini... kotitarpeiksi. Majuri Beldo, tuleppas pelaamaan.

Ei tarvinnut kahta kertaa käskeä. Kuiskailu herrojen keskuudessa tuntui kiihtyvän. Mutta tyynesti jatkoi Williams:

— Ulkomaalaisten äänet täytyy kaapia kokoon kuin haravalla... ja Beldo kaapii... Beldo ei tirise vastaan ... hei, tuokaapas ryyppy ja kaksi karpaloa... tietysti kieltolaki on säilytettävä, Liberialle vapautta, sijotuksia turvattava... majuri Beldon malja!

Uusi ja vanha maailma.

Kotijärven pinta on kirkkaampi, kotijärven vesi sinisempää kuin muiden järvien!

Jimi Hendersonin tytär ja Kinnusen poika kiertävät kotijärven rantaa. Tyttö puhuu:

— Minä jaoin tänään "Juustoparoonia" kaikille kannuttimon tytöille. Ei kukaan enää... ojentanut sormellaan...

— Jospa uskaltaisivat...

— Olin niin huono...

— Minäpäs, minä olin huono.

Onnellinen nuori nainen, jonka huulille yhteiskunta ojensi kaikkein katkerimman maljansa, nojaa nuoreen mieheen, joka myöskin on maistanut samasta maljasta.

Vanhemman Kinnusen satavuotias äiti tekee viimeistä iltatarkastustaan kodin pihamaalla:

— Hendersonin tytön kanssa kävelee... olisi ollut parempiakin. Oli herrojen matkassa. Herrojen jäte.

— Herrojen jätteitä ovat nämä kannikotkin, turahtaa vastaan Kinnunen. Jos olet puhdas, äitimuori, niin heitä kivellä...

Mutta muija kolistaa piippunsa puhtaaksi, lataa sen uudestaan ja järkeilee:

— Tulee niille liberialaisille nyt vapautta... edes vapautta.

— Missä on sellainen maa?

— En minä tiedä.

OSAKEYHTIÖ EUROPA VAI EUROPAN YHDYSVALLAT

Kirj. EDO FIMMEN.
Kustantanut Työväenjärjestöjen Tiedonantaja
Hinta nid. 75c.

LUOKKIEN SOTA

Kirj. JACK LONDON.
Tässä kirjassa tämä ylimaailman tunnettu kirjailija kuvaa luokkien sotaa ja luokkaristiriitoja sillä tavalla, että kirjaa lukee kuten jännittävää romaania.

Hinta 75c.

VENÄJÄN VALLANKUMOUS

Kirj. WM. Z. FOSTER.
Työväenliikkeen harkitsevana johtajana ja laajasti oloja persoonallisesti tutkineena on tov. Foster kyennyt pätevämmin kuin kukaan muu kertomaan tuon suuren historiallisen tapahtuman eri vaikutteita.

Hinta 50c.

LASTEN KIRJA

Tämä kirja pitäisi löytyä jokaisessa suomalaisessa työläiskodissa Olisi erittäin sopiva vaikkapa lahjaksi antaa.

Hinta $1.00.

PALKKATYÖ JA PÄÄOMA

Kirj. MARX ja ENGELS.
Tiivistetty selostus tuosta luokkataisteluopin pääkysymyksestä.

Hinta vain 15c.